

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

SPECIFIKA PĚSTOUNSKÉ PÉČE U SOUROZENECKÝCH SKUPIN

Vedoucí práce: Mgr. Jana Šimečková

Autor práce: Michal Rozum

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: Třetí

2013

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 25. března 2013

Michal Rozum

Poděkování

Rád bych vyjádřil upřímné poděkování své vedoucí bakalářské práce, paní Mgr. Janě Šimečkové za její velkou motivaci a podporu ve chvílích, kdy pro mě nebylo lehké práci dokončit. Děkuji jí za její ochotu, cenné rady, připomínky a metodické vedení bakalářské práce.

Mé velké a upřímné poděkování patří také Mgr. Evě Novotné z Krajského úřadu Jihočeského kraje v Českých Budějovicích, vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí za její ochotu a odbornou pomoc při psaní této bakalářské práce.

Rád bych touto cestou také poděkoval všem pěstounským rodinám, které se účastnily mého výzkumu.

ÚVOD.....	6
A. TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Význam rodiny pro dítě.....	8
1.1 Rodina a její funkce	8
1.2 Uspokojování potřeb dítěte	9
1.2.1 Základní biologické potřeby dítěte.....	10
1.2.2 Základní psychické potřeby dítěte	10
1.2.3 Základní sociální potřeby dítěte	11
1.3 Sourozenecké vztahy.....	12
1.3.1 Sourozenecké konstelace.....	12
1.3.1.1 Prvorozený	13
1.3.1.2 Jedináček.....	13
1.3.1.3 Prostřední dítě	14
1.3.1.4 Nejmladší dítě	15
2. Náhradní rodinná péče.....	15
2.1 Formy náhradní rodinné péče.....	15
2.1.1 Osvojení.....	16
2.1.2 Pěstounská péče	17
2.1.2.1 Individuální pěstounská péče.....	18
2.1.2.2 Pěstounská péče realizovaná příbuznými	19
2.1.2.3 Skupinová pěstounská péče.....	19
2.1.2.4 Poručenská péče	19
2.1.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu.....	20
2.1.2.6 Pobyt dítěte mimo ústav – „hostitelská péče“	20
3. Děti v pěstounské péči	21
3.1 Charakteristika dětí přijímaných do pěstounské péče.....	22
3.2 Sourozenecké vztahy dětí v pěstounské péči.....	22
4. Zprostředkování náhradní rodinné péče.....	24
4.1 Příprava v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče	24
4.2 Odborné posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče.....	25
4.3 Příprava fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny	26
4.4 Období čekání	27
4.5 Průběh seznamování se s dítětem	28

4.6 Vznik nové rodiny	29
B. EMPIRICKÁ ČÁST	30
1. Metody a cíle výzkumu	30
2. Výzkumné otázky	30
3. Výzkumný soubor	31
4. Přehled zkoumaných rodin	31
4.1 Pěstounská rodina číslo 1.....	32
4.2 Pěstounská rodina číslo 2.....	33
4.3 Pěstounská rodina číslo 3.....	35
4.4 Pěstounská rodina číslo 4.....	39
4.5 Pěstounská rodina číslo 5.....	41
5. Zpracování výsledků	43
6. Shrnutí výsledků výzkumu.....	44
ZÁVĚR	46
POUŽITÁ LITERATURA	47
SEZNAM PŘÍLOH.....	50
PŘÍLOHY.....	51
ABSTRAKT	62
ABSTRACT.....	63

ÚVOD

Pro šťastný a zdravý život a tedy i vývoj dítěte je nejpříznivější, pokud vyrůstá ve své úplné biologické rodině. Je vhodné si však uvědomit, že někdy nastává situace, kdy tato samozřejmá péče není dítěti poskytnuta. Jedná se o situace, kdy se biologická rodina o své dítě nemůže, nechce nebo neumí postarat.

Většina žijících dětí v České republice má ten obrovský dar, že jim bylo dopřáno vyrůstat ve své vlastní, milující a pečující biologické rodině. Na druhé straně však Česká republika drží smutné prvenství v Evropě v počtu umístěných dětí v ústavních zařízeních ve věku od narození do tří let. Přitom tu na jedné straně máme opuštěné děti a na straně druhé dospělé lidi, kteří touží po vlastních dětech a z různých důvodů je mít nemohou. A zde svou velkou a nezastupitelnou roli hraje náš stát s institutem náhradní rodinné péče.

K tématu mé bakalářské práce „Specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin“ mě přivedl studovaný obor na Teologické fakultě - Sociální a charitativní práce a z mého pohledu zajímavé a málo probádané téma. Dalším impulzem byl rozhovor s paní Mgr. Evou Novotnou, která zastává funkci vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany dětí pro Jihočeský kraj.

Cílovou skupinou osob bakalářské práce se staly pěstounské rodiny s mnohaletými zkušenostmi. Cílem bylo získat informace od pěstounských rodin a pomocí polostrukturovaných rozhovorů je analyzovat, popsat a následně shrnout případná specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin.

Bakalářská práce se skládá z teoretické a empirické části. Teoretická část má čtyři větší kapitoly. První kapitola popisuje význam rodiny pro dítě, funkce rodiny, věnuje se uspokojování potřeb dítěte a sourozeneckým vztahům. Ve druhé kapitole se zmiňuji o náhradní rodinné péči, její formách a blíže zde specifikuji dostupné formy pěstounské péče. Třetí kapitola se věnuje dětem v pěstounské péči. Tato kapitola blíže charakterizuje děti, které jsou přijímány do pěstounské péče, a věnuje se také sourozeneckým vztahům dětí v pěstounské péči. Poslední, čtvrtá kapitola, se „v teoretické části“ bakalářské práce věnuje zprostředkování náhradní rodinné péče. V této kapitole jsou popsány kroky, které musí budoucí žadatelé absolvovat, aby se „vysněného“ dítěte nakonec dočkali.

V empirické části bakalářské práce jsem využil metodu kvalitativního výzkumu, který byl realizován pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Empirická část se věnuje

metodě a cílům výzkumu. Jsou zde popsány výzkumné otázky, výzkumný soubor, pěstounské rodiny, zpracování a shrnutí výsledků výzkumu.

Cílem mého výzkumu nebylo zmapovat celou problematiku pěstounské péče, ale pokusit se zjistit, zda existují nějaká specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin a pokud ano, tak se je pokusit blíže popsat ve shrnutí výsledků výzkumu. Práce je dále postavena na dalších zajímavých skutečnostech, které jsem v průběhu mého výzkumu v pěstounských rodinách získal a popsal v empirické části. Rád bych také svou bakalářskou prací přiblížil téma pěstounské péče všem, kteří mají o tuto formu pěstounské péče zájem, nebo o ní alespoň uvažují.

A. TEORETICKÁ ČÁST

1. Význam rodiny pro dítě

Primárním nositelem kultury je rodina a ta nám poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti. Dítě směřuje ke společenskému životu v prostředí, ve kterém žije a učí se orientovat ve světě symbolů. Rodinná výchova dítě seznamuje s kulturními vzorci tím, že dítě učí respektovat požadavky svých rodičů.¹

Rodina je a také vždy byla základním článkem společnosti a nejstarší lidskou společenskou institucí, která vznikla kdysi v dávných dobách. Nevznikla jen z přirozeného pohlavního instinktu, který vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale hlavně z potřeby své potomstvo chránit, vzdělávat a připravovat na budoucí život. Už dávno není úkolem člověka bránit své děti a sebe proti dravé zvěři, nýbrž nám hrozí jiná nebezpečí, která musíme úspěšně zdolávat. Nicméně potřeba ochraňovat, vychovávat a vzdělávat své děti zůstává i dnes.²

Dítě za své rodiče považuje ty, kdo se k němu chovají mateřsky a otcovsky a je pro ně zcela zanedbatelné, zdali tito vyvolení lidé na toto mají doklad z porodnice, či nikoliv. Rodina stojí na začátku výchovy a má tedy výjimečnou možnost příznivě ovlivnit vývoj svého dítěte v jeho nejcitlivějších životních fázích. Dále může nejpřirozenějším způsobem maximálně uspokojovat základní psychické potřeby dítěte a také je základním modelem mezilidských vztahů, který si dítě vezme sebou dál do svého života a jímž bude hodnotit všechny ostatní vztahy, do kterých v budoucnu samo vstoupí. Rodina by pro dítě měla být vzorem a měla by pro dítě znamenat základní životní jistotu. To je totiž to nejlepší, co můžeme dítěti dát.³

1.1 Rodina a její funkce

Rodina ve výchově dětí zastává čtyři hlavní funkce. Jedná se o funkci biologicko-reprodukční, ekonomickou, socializačně-výchovnou a psychologickou.⁴

Biologicko-reprodukční funkce rodiny má význam jako celek pro společnost, tak i pro jedince, který rodinu tvoří. Společnost pro svůj úspěšný rozvoj potřebuje stabilní a pevnou reprodukční základnu. Základ této funkce se nemění, ale v současnosti

---

¹ VÝROST, S; SLMANĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 50.

² MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 15.

³ MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*, s. 16.

⁴ FISCHER, S; ŠKODA, J. *Sociální patologie*, s.142.

dochází k tomu, že ve většině vyspělých zemích, je dítě vnímáno jako něco, co nám brání v profesním růstu a seberealizaci. Dítě je považováno za přepych.⁵

Do ekonomické funkce rodiny patří řada aspektů, neboť rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Členové rodiny se zapojují do výrobního i nevýrobního procesu v rámci svého povolání a současně se rodina stává spotřebitelem, na kterém je závislý trh.⁶

Socializačně-výchovná funkce je podstatnou a jen obtížně nahraditelnou, neboť probíhající dynamika v rodině tvoří jedinečné a nezaměnitelné prostředí pro utváření postojů ke světu, okolí a hlavně k sobě samému. První sociální skupinou bývá právě rodina, kde se dítě učí osvojovat své dovednosti, přejímá sociální role, rodina ho seznamuje s hodnotami a normami společnosti, které dítě nakonec přejímá za své. Rodina je předpokladem pro vzdělávání a je také regulátorem nežádoucích činností. Již od prvních měsíců života rodina předává dítěti sociální hodnoty, normy a způsoby komunikace, uvažování a řešení životních situací.⁷

Psychologická, nebo také emocionální funkce znamená potřebu zázemí, podpory a pomoci, potřebu klidu a uvolnění, bezvýhradného přijímání, potřebu sdílení zážitků, rituálů, důvěrnosti, atd. V tomto smyslu je potřeba rodiny nenahraditelná.⁸

Jiné dělení nám však rodičovské funkce může rozdělovat až na šest hlavních funkcí. Jedná se o funkci základní péče, do které řadíme čistý vzduch a vhodnou stravu. Na druhém místě je funkce zajištění bezpečí, kam patří ochrana před tělesným ohrožením, na třetím místě je funkce emoční vřelosti, kde je zařazen pocit životní jistoty a bezpečí. Čtvrtá funkce je zastoupena stimulací, která obsahuje nezbytnost dostačujících podnětů, pátou funkcí je výchova k vedení a jako poslední je zde zmíněna funkce stability.⁹

1.2 Uspokojování potřeb dítěte

Uspokojování potřeb dítěte v rodinném prostředí se v různých vývojových fázích mění, přesto jsou některé fáze trvalé a vyžadují plné uspokojení. Základní potřeby dítěte dělíme na potřeby tělesné (biologické) a potřeby psychické.¹⁰

---

⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, s 81.

⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, s 81.

⁷ GILLERNOVÁ, I; KEBZA, V; RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, s. 110.

⁸ GILLERNOVÁ, I; KEBZA, V; RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, s. 111.

⁹ SIROVÁTKA, T. a kol. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*, s. 140.

¹⁰ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 208.

Nicméně všechny děti mají velkou část potřeb společných, a to ať se jedná o potřeby tělesné či psychické, a proto je nutné, aby byly tyto potřeby naplňovány tak, aby vývoj dětí byl odpovídající jejich maximálním možnostem. Klíčovou roli ve vývoji dítěte hraje několik prvních let života, neboť v jiné životní etapě se člověk nevyvíjí tak velkolepě a není tak závislý na okolí. Hlavním úkolem rodičů a dalších pečujících proto je, tyto potřeby řádně uspokojovat.¹¹

1.2.1 Základní biologické potřeby dítěte

Mezi základní biologické potřeby dítěte se řadí čistý vzduch, správná strava, čistá voda, přiměřené teplo, stálé přístřeší, ochrana před škodlivými vlivy, odpočinek, atd.¹²

U potřeby potravy je vhodné vzít v úvahu jak kvalitu, tak i kvantitu podávaných potravin, neboť správná výživa je pro dítě předpokladem dobrého zdravotního stavu. U potřeby dostatku odpovídajících stimulů, je nutné rozvíjet dětský organismus hlavně v oblasti nervové soustavy, pohybových aktivit a následně i aktivit komunikačních a psychických.¹³

1.2.2 Základní psychické potřeby dítěte

Základní psychické potřeby dítěte musí být důsledně a v pravý čas plně uspokojovány, aby se dítě mohlo vyvíjet v osobnost psychicky zdatnou a hlavně zdravou. Základní psychické potřeby dítěte se podle docenta Matějčka dělí na potřebu stimulace, potřebu smysluplného prostředí, které dává možnost učení, potřebu bezpečí a jistoty, potřebu osobní identity - vědomí vlastního já a potřebu otevřené budoucnosti. Tato poslední potřeba byla docentem Matějčkem přidána až později.¹⁴

Potřeba stimulace - centrální nervová soustava dítěte musí být nějakým způsobem naváděná, aby mohla pracovat na optimální výkon. Proto je nutné dítě zahrnout dostatečným množstvím různých podnětů, aby organismus dítěte dosáhl uspokojivé úrovně své aktivity.¹⁵

---

¹¹ SIKOROVÁ, L. *Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu*, s. 30.

¹² MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*, s. 208.

¹³ SIKOROVÁ, L. *Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu*, s. 31.

¹⁴ MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíce potřebují*, s.37.

¹⁵ GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, s. 115.

Potřeba smysluplného světa, k uspokojení této potřeby je nutné, aby podněty, které jsou dítěti vysílány, měly určitý řád a smysl. Pokud se tak nestane, dochází k tomu, že se podněty stávají pro dítě nesmyslné.¹⁶

Další potřeba naplňuje dítě v citových a sociálních vztazích, jedná se o potřebu životní jistoty. Dostatečné uspokojení této potřeby je důležité a nezbytné pro žádoucí vnitřní jednotu osobnosti dítěte a podmínkou k překonání různých životních nejistot. K naplnění této potřeby je důležité stabilní prostředí, ve kterém dítě žije a vyrůstá.¹⁷

Pro rozvoj zdravého sebevědomí a osvojení si společenských rolí a cílů svého snažení je důležitá potřeba pozitivní identity, nebo také potřeba vlastního já. Dítě své vlastní společenské hodnoty objevuje ve druhém až třetím roce života. Vytváří si představu o své vlastní osobě podle toho, jak je vnímáno neblížejšími, co na něm oceňují a naopak za co ho kárají. Tímto stylem vytvořené dětské sebevědomí podmiňuje prožívání jeho dalších společenských vztahů.¹⁸

Jako poslední potřebu bych zmínil potřebu životní perspektivy. Uspokojením této potřeby dochází k tomu, že je naplněna schopnost žít život v čase, konkrétněji od minulosti přes přítomnost až do budoucnosti. Život má svůj význam, směřuje nějakým směrem, má cíl a je se stále o co snažit.¹⁹

1.2.3 Základní sociální potřeby dítěte

Mezi základní sociální potřeby dítěte můžeme zařadit potřebu sociálního kontaktu, potřebu sociálních dovedností, pocit sounáležitosti, potřebu sociální komunikace, potřebu přátelského vztahu, pocit jistoty ve chvílích očekávání ze strany klíčových osob (zejména rodičů) a ochranu před různými formami násilí.²⁰

V západní civilizaci rodina v současné době plní zejména funkci ve vychovávání dětí (podporování jejich socializace), vztahovou podporu dospělých lidí a ekonomickou podporu všech členů rodiny. V prvních dvou funkcích nebude rodina zřejmě zastupitelná nikdy, neboť rodina je pro dítě nenahraditelná.²¹

---

¹⁶ SIKOROVÁ, L. *Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu*, s. 32.

¹⁷ GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, s. 116.

¹⁸ SIKOROVÁ, L. *Potřeby dítěte v ošetrovatelském procesu*, s. 32.

¹⁹ GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYMEŠ, M. *Psychologické aspekty změn v české společnosti*, s. 116.

²⁰ VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*, s. 42.

²¹ MATOUŠEK, O. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*, s. 14.

1.3 Sourozenecké vztahy

Jedná se o zvláštní a zajímavý vztah, neboť si ho nevolíme a ani se o něj nikterak nezasloužíme. Sourozenecký vztah je jeden z nejbližších, který ve vztazích existuje. Tento vztah mohou tvořit lidé stejného, ale i různého pohlaví a nejde ho ukončit například jako manželství. Někdy tu tento vztah je a jindy si na jeho vznik musíme trpělivě počkat. Jedná se o pouto, které je někdy s radostí vítáno a jindy je pro změnu vnímáno, jako něco, co nás může ochudit o nějaké ty výhody, které se nám jako jedináčkům dostává. Rozvody tu roli, alespoň po právní stránce, nehrají. Stačí ale, když se rodiče vzájemně domluví, soud při rozvodovém řízení vydá souhlasné stanovisko a společné cesty sourozenců se mohou výrazně oddělit.²²

Sourozenci však mají velkou výhodu v tom, že prožívají celé své dětství trénink různých způsobů vzájemného sociálního chování, při kterém se děti naučí přizpůsobovat jeden druhému, naučí se dělit o své věci, trpět se, prohrávat, bojovat, rozvíjet své strategie, ale také i držet spolu. Tento sociální trénink je nezapomenutelnou zkušeností a přípravou do života, neboť z něj mohou těžit celý život. Osobnost se totiž utváří nejen v rodině, ale i ve vztazích s ostatními lidmi.²³

1.3.1 Sourozenecké konstelace

Hartl, Hartlová definují ve svém Psychologickém slovníku termín sourozenecké konstelace jako „výklad o pořadí“, v jakém do rodiny dítě přichází, jakou hraje v rodině roli a co z tohoto plyne pro utváření jeho povahy. Poukazují též na to, že sourozenci si nejsou nikdy rovni, což platí i mezi dvojčaty, neboť vždy je jeden z nich ten starší.²⁴

Klíčovou proměnnou v konstelaci rodiny je věkový odstup mezi jednotlivými sourozenci. Řada rodin se pokouší o to, aby měla své děti s dvouletým, až tříletým odstupem. Tento věkový odstup se však málokdy podaří a spíše se stává, že dochází k nejrůznějším mezerám v odstupu mezi sourozenci.²⁵

Vliv na děti mají také touhy a přání jejich rodičů, protože rodiče si mohou více přát chlapce, nežli dívku a pak dochází k tomu, že rodiče na vysněné dítě vyvíjejí určitý tlak, aby splnilo jejich přání. K tomuto může docházet z různých důvodů. Důvodem

---

²² NOVÁK, T. *Sourozenecké vztahy*, s. 9.

²³ PREKOPOVÁ, J. *Prvorozené dítě*, s. 19.

²⁴ HARTL, P; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 271.

²⁵ LEMAN, K. *Sourozenecké konstelace*, s. 29.

může být i to, že v některých rodinách je chlapec považován za něco více, nežli dívka a v jiné rodině tomu může být zase naopak.²⁶

1.3.1.1 Prvorozený

Prvorozené dítě se cítí dobře, neboť je mu věnováno hodně pozornosti. Prvorozené dítě je symbolem dalšího života rodiny, jistotou další generace a připadá mu výjimečná role. Dívky již od malička, když se snaží napodobovat svou matku, si hrají s panenkami a představují si, že také mají dítě. V dětské fantazii se již v tomto období vytváří jakýsi obraz prvního dítěte a vzniká touha po jakémisi spojení s ním. U chlapců je to velmi podobné, neboť i ti si ve své fantazii představují, jak jednou budou otci a jak se budou věnovat svým dětem.²⁷

Prvorozené dítě se snaží být obvykle zodpovědné, spolehlivé a snaží se chovat podle přání rodičů. Rodič je pro dítě velikým vzorem, kterému se snaží dítě co nejvíce přiblížit. U prvorozeného dítěte je také velice pravděpodobné, že bude mít vysoké cíle, neboť je zvyklé soutěžit o pozornost a přízeň rodičů před ostatními a nechce rodiče nikterak zklamat.²⁸

Významný sociolog rodiny Ivo Možný poukazuje na to, že první dítě je překvapivě energeticky náročné a jen těžko smířitelné s kariérami obou rodičů, což pro jednoho z rodičů znamená velké omezení pracovních činností a riziko jeho profesní degradace na nižší kvalifikaci. Tento úděl pak na sebe většinou přebírají ženy.²⁹

1.3.1.2 Jedináček

Jedináček má mnoho společných znaků s prvorozeným, neboť oba dva vyžadují dostatek pozornosti a péče. Hůře snášejí, pokud se mají dělit o své věci. Jedináčky je možné rozdělit do dvou skupin. V první skupině jsou děti, které byly dlouho očekávány, tudíž jsou rodiči přijímány s velkou láskou, stávají se středem pozornosti a mají nadměrnou péči. U této první skupiny jedináčků může dojít k tomu, že jsou děti rozmazlené, mohou mít menší míru sebevědomí a mohou být také nesamostatné, což je nebezpečné. Druhým typem jsou děti, na které mají jejich rodiče velké nároky a všichni svou energii soustředí pouze na tohoto jednoho potomka. U tohoto typu pak

---

²⁶ ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 36.

²⁷ PREKOPOVÁ, J. *Prvorozené dítě*, s. 56.

²⁸ ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 37.

²⁹ NOVÁK, T. *Sourozenecké vztahy*, s. 39.

může následně dojít k tomu, že dítě má přehnaně vysoké cíle a má potřebu si stále něco dokazovat. Jedináčci vyrůstající pouze s rodiči se velmi brzy chovají jako dospělí a lépe vycházejí s mladšími, nebo s lidmi staršími.³⁰

1.3.1.3 Prostřední dítě

Prostřední dítě není lehké definovat ani rozpoznat jako ty, které jsou v rodině nejmladší, nebo naopak nejstarší. Termín prostřední může znamenat mnoho různých věcí. Klasické prostřední dítě, je dítě, které je druhé ze tří, ale také to může být čtvrté z pěti a tak podobně. Kevin Leman ve své knize píše, že prostřední a druhorozené děti jsou si dosti podobné, neboť mají mnoho společného a většina rodin si neplánuje více jak tři děti. U prostředního dítěte není lehké charakterizovat jeho rysy, ale dá se říci, že prostřední dítě se v mnoha případech cítí sevřeně a má pocit, že o něj nikdo nestojí. Kevin Leman dále ve své knize poukazuje také na to, že příkladem tohoto tvrzení je i to, že rodiče odsunují prostřední dítě v rodinném albu do pozadí.³¹

Prostřední dítě se cítí stíněně proto, že není ještě tak velké, aby mohlo dělat vše, co by si přálo a není ani tak malé, aby mu prošlo vše, jako tomu nejmladšímu. Má pocit, že jsou na něj kladeny přehnané nároky a rodiče na něj nemají téměř žádný čas. Tím dochází k tomu, že si prostřední dítě hledá obdiv a pochopení jinde a to zejména u vrstevníků, kde pocítuje pocit uznání. Tato situace je však nebezpečná v období puberty, kdy se dítě může bez povšimnutí stát členem nějaké rizikové skupiny.³²

Pokud taková situace nastane, může dojít k nejrůznějším negativním změnám v životě dítěte a to třeba ke krádežím. Po takovém činu u dítěte ovšem dochází k obranné lži formou zapírání, svádění viny na někoho jiného nebo i vymyšlením si. Takovéto přestupky proti společenskému chování se výchovně řeší jako projevy nevypělé dětské osobnosti a jsou pokládány za nepřipustné u takto vypělého dítěte. Dítěti se dá jasně najevo, že takovéto jednání se rezolutně odsuzuje a je nutné se zaměřit na hlavní příčinu problému a stanovit si vhodná nápravná opatření.³³

---

³⁰ ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 47.

³¹ LEMAN, K. *Sourozenecké konstelace*, s. 89.

³² ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 43.

³³ MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*, s. 305 - 307.

1.3.1.4 Nejmladší dítě

Nejmladší dítě je nepřehlédnutelné, neboť je velmi hravé, živé, srdečné, okouzující, zřídka bývá klidné a tiché. Při manipulaci s ostatními mu velmi pomáhá jeho roztomilost a často se předvádí, aby ukázalo svou jedinečnost. Je to jeho přirozený postoj, který plyne z toho, že jeho sourozenci již vším prošli a vše mají za sebou. Pro rodiče to není nic nového a zajímavého a tak dochází v kombinaci s únavou a věkem rodičů k tomu, že na pokroky svého nejmladšího dítěte nereagují v dostatečné a uspokojující míře. Pokud však bude dítě nedostatečně povzbuzováno a nebude cítit podporu rodičů, může dojít k tomu, že bude mít menší sebedůvěru. Proto i ten nejmladší touží udělat něco, čím by své rodiče dokázal zaujmout a překvapit. U rodičů také dochází k tomu, že na své nejmladší dítě nejsou tak přísní a bohužel ani důslední a tím může dojít k tomu, že jejich nejmladší potomek bude nezodpovědný.³⁴

2. Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je pro dítě přirozenějším prostředím pro jeho výchovu, nežli ústavní zařízení, a to kvalitu tohoto zařízení nechci nijak podceňovat. Je však na místě také říci, že ne každé dítě je na umístění v rodině „vhodné“. Může se jednat o dítě, které již několika rodinami prošlo a už nemá zájem do další rodiny vstupovat. Zde je totiž na místě respektovat i přání dítěte. Nezájem o dítě ze strany budoucích rodičů může pramenit například z toho, že dítě trpí poruchami chování, či je jiného etnického původu. V naší společnosti mají totiž žadatelé proti těmto dětem předsudky, a proto je nepřijatelné rodiče nutit, aby dané dítě do rodiny přijali proti své vůli.³⁵

Pod pojmem jiného etnického původu se mají na mysli lidé, kteří mají společný rasový původ, obvykle také společný jazyk a kulturu. Znakem může být také to, že jsou jako etnický odlišní vnímáni druhými lidmi.³⁶

2.1 Formy náhradní rodinné péče

Formy náhradní rodinné péče jsou dvě, jedná se o osvojení (adopci) a pěstounskou péči. Osvojení se dále dělí na osvojení - zrušitelné (I. stupně), osvojení nezrušitelné (II. stupně) a osvojení mezinárodní. Pěstounskou péči dělíme na individuální a skupinovou. Do individuální pěstounské péče patří příbuzní (prarodiče a ostatní

³⁴ ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 46.

³⁵ KUZNÍKOVÁ, I., et al. *Sociální práce ve zdravotnictví*, s. 145.

³⁶ VANČÁKOVÁ, M, *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*, s. 6.

osoby) a cizí osoby (zde se jedná o klasickou pěstounskou péči, jako dlouhodobé řešení). Do skupinové pěstounské péče patří pěstounské rodiny a SOS dětské vesničky.³⁷

2.1.1 Osvojení

Osvojení je forma náhradní rodinné péče, které je definováno jako svazek osob, který na základě pravomocného rozhodnutí soudu nabývá práv a povinností rodiny. Osvojení probíhá v podmínkách přirozené rodiny a zanikají zde veškerá práva, povinnosti a i vztahy dítěte k biologické rodině a vznikají zde nové příbuzenské vztahy.³⁸

Od 3. července 2006 také platí, že jsou u obou typů osvojení osvojitelé na základě rozhodnutí soudu zapsáni v rodném listě dítěte. V případě, že osvojitelé chtějí změnit jméno dítěte, lze tak učinit souhlasným prohlášením před matrikou. Změna jména se provede bez poplatku.³⁹

Dalším typem je tzv. mezinárodní osvojení, které právně upravuje Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení. Mezinárodní osvojení bylo přijato Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého v roce 1993. V České republice tato norma vstoupila v platnost dne 1. června 2000, společně se zákonem číslo 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Tím byly vytvořeny podmínky pro osvojení dětí z ciziny do České republiky i naopak z České republiky do ciziny. Platí zde také zásada na přednostní právo pro osvojení v zemi původu dítěte. Celý tento proces se musí odehrávat neziskově a v každé zemi je jeden ústřední státní orgán, který je zodpovědný za průběh osvojení do ciziny. V České republice se jedná o Úřad pro mezinárodně-právní ochranu dětí v Brně.⁴⁰

Nejčastěji se k osvojení umisťují děti, u kterých se nepředpokládá problémový zdravotní a psychomotorický vývoj, a které je možné umístit do náhradní rodinné péče především v raném věku, tedy pokud je zcela vyřešen jejich právní vztah s původní rodinou. Před rozhodnutím soudu o osvojení musí být dítě umístěno po dobu tří měsíců v péči budoucích osvojitelů a to na náklady samotných osvojitelů.⁴¹

---

³⁷ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 13.

³⁸ PROVAZNÍKOVÁ, H. *Náhradní rodinná péče*, s. 4.

³⁹ [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS)

⁴⁰ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 22.

⁴¹ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 67.

Osvojitel nedostává žádný finanční příspěvek kromě toho, který je poskytován biologickému rodiči.⁴²

Do knihy narození matriky se na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše vedle biologických rodičů i osvojitel, popřípadě osvojitelé.⁴³

2.1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné výchovy, kdy dítě není umístěno do ústavního zařízení, ale do rodiny, kde je vychovááno. Jeho biologičtí rodiče či jiní příbuzní mají možnost se s dítětem setkávat, případně při vhodné sociální situaci mají možnost požádat o svěřeni dítěte zpět do vlastní péče.⁴⁴

Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která dítěti dostatečně zajišťuje hmotné zabezpečení i přiměřenou odměnu těm, kteří se o dítě starají. Pěstounská péče je upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, v zákoně č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů a v právních předpisech o sociálním zabezpečení. Pěstounská péče zaniká dnem dosažení zletilosti dítěte. Pokud se však jedná o nezaopatřené dítě, například soustavně se připravující na výkon budoucího povolání, může trvat až do dosažení 26 let věku dítěte.⁴⁵

Pěstounská péče je forma náhradní rodinné péče, která zaujímá druhé místo v umístování dětí do rodin. V tomto směru se prozatím nemůže pěstounská péče s osvojením rovnat, neboť v dnešní době obecně platí, že poměr mezi osvojením a pěstounskou péčí z pohledu počtu svěřených dětí je asi 2:1.⁴⁶

Touha mít v rodině dítě není jedinou motivací a hybnou silou stát se pěstounem, ale je to pouze jedna z mnoha dalších motivací. Může se jednat například o touhu mít sourozence pro dítě, které již v rodině žije, nebo se může jednat o řešení situace po úmrtí dítěte. Nijak zvlášť neobvyklá však není ani pěstounská péče motivovaná následnou adopcí dítěte.⁴⁷

---

⁴² KUZNÍKOVÁ, I., et al. *Sociální práce ve zdravotnictví*, s. 146.

⁴³ <http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/osvojenim-vznika-mezi-osvojitelem-a-osvojencem-t.html>

⁴⁴ NECKAŘ, P., *Adopce a pěstounská péče aneb Jak na to*, s. 3.

⁴⁵ KOVAŘÍK, J., et al. *Náhradní rodinná péče v praxi*, s. 150.

⁴⁶ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 46.

⁴⁷ ZEŽULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*, s. 18.

Pěstoun nemá vůči dítěti vyživovací povinnost, dostává na péči o dítě příspěvek a odměnu pěstouna, kterou poskytuje pěstounům stát. Dítě v pěstounské péči v případě úmrtí pěstouna nemá dědická práva.⁴⁸

2.1.2.1 Individuální pěstounská péče

Individuální pěstounská péče se uskutečňuje v běžném rodinném prostředí, kde figuruje pěstoun a pěstounka, kteří většinou mají vlastní děti nebo již své děti úspěšně vychovali.⁴⁹

Přestože je uváděno, že osvojení je nejvyšší forma náhradní rodinné péče, je třeba si uvědomit, že pokud trvá zájem rodičů o dítě a rodiče k osvojení nedají souhlas, stává se pěstounská péče jediným možným řešením. Pokud by neexistoval institut pěstounské péče, tak by za současné právní úpravy končily veškeré děti, které nejsou právně volné a nemohou z různých důvodů vyrůstat v biologické rodině, v ústavní péči. To je však situace, kterou si jistě nikdo nepřeje, neboť by pak docházelo k tomu, že ústavní zařízení budou přeplněna dětmi.⁵⁰

Do pěstounské péče jsou především „vhodné“ děti, které jsou opuštěné, které vyžadují trvalou individuální péči a dlouhodobou výchovu v náhradní rodině. Jsou to většinou děti, které mají různé zdravotní, či psychomotorické problémy. Dále se může jednat o děti, které jsou starší, skupiny sourozenců nebo děti jiného etnika. Pokud je dítě ve věku, kdy je schopno vyjádřit svůj názor k pěstounské péči, tak k tomu má být přihlédnuto.⁵¹

Pěstouni dítě zastupují jen v omezeném rozsahu a to především v běžných každodenních záležitostech. Pokud se jedná o zásadní rozhodnutí v životě dítěte, tak se pěstoun neobejde bez souhlasu zákonného zástupce dítěte, což zpravidla bývá jeho biologický rodič. Týká se to plánovaných lékařských výkonů, výběru školy, získání cestovních dokladů, atp. Pěstouni jsou za své služby, které dítěti poskytují, odměněni v podobě pěstounských dávek, které dostávají od státu.⁵²

---

⁴⁸ KUZNÍKOVÁ, I., et al. *Sociální práce ve zdravotnictví*, s. 146.

⁴⁹ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 16.

⁵⁰ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 46.

⁵¹ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 19.

⁵² GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 47.

2.1.2.2 Pěstounská péče realizovaná příbuznými

Tuto formu pěstounské péče vykonávají především prarodiče dítěte. V menší míře potom tety, strýcové, výjimečně tuto formu vykonávají i starší sourozenci dítěte, případně i vzdálenější příbuzní. Svá specifika má i pěstounství, které vykonávají prarodiče, neboť zde dochází k tomu, že dítěti je věnována přemíra lásky a ochránářství, a to může dítěti paradoxně v jeho budoucím životě ublížit. Problematický je i vyšší věk prarodičů, kteří se přes své dobré úmysly, nedokážou zcela vcítit do generačně vzdálených problémů dítěte. Obtížně dokážou získat kontakt s přemodernizovaným náročným světem, ve kterém dítě vyrůstá. Dochází k tomu, že prarodiče nemohou dítěti v mnoha činnostech pomoci a to má za následek, že jako životní rádci selhávají.⁵³

2.1.2.3 Skupinová pěstounská péče

Skupinová pěstounská péče se odehrává v zařízeních pro výkon pěstounské péče. Jedná se o velké pěstounské rodiny, kde se nachází vlastní děti pěstounů a další třeba 3-4 děti přijaté. Dalším typem této péče jsou například SOS dětské vesničky, kde je pěstounskou péčí pověřena sama matka - pěstounka, která má většinou k ruce na pomoc ještě jednu další osobu, které se říká teta. Ta pomáhá matce - pěstounce ve vedení domácnosti a při výchově svěřených dětí. Vesnička se skládá z 10 až 12 domečků, ve kterých žijí matky - pěstounky se svými svěřenými dětmi. Zpravidla zde žije 6 a více dětí různého pohlaví a věku, ale často jsou to sourozenci.⁵⁴

2.1.2.4 Poručenská péče

Jedná se o staronový institut, který do našeho práva vnesla novela zákona o rodině, která je platná od srpna roku 1998. Zákonným zástupcem dítěte se zde stává poručník, který však nemá k dítěti takové povinnosti, jaké mají rodiče k dětem. Pokud je péče o dítě vykonávána osobně poručníkem, má poručník i dítě nárok na stejné hmotné zabezpečení, jako by šlo o pěstounskou péči. Poručník je povinen o osobě poručence podávat soudu v ročních intervalech příslušné zprávy, a to zejména o jeho vývoji a prospěchu. Pokud poručník vyřizuje zásadní záležitosti, které se týkají dítěte, musí

---

⁵³ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 48.

⁵⁴ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 16.

počítat s tím, že bude pravděpodobně nutné schválení příslušného právního aktu soudem. U tohoto typu péče není nutný souhlas rodičů, ale soudu.⁵⁵

Soud dítěti stanovuje poručníka zejména v případech, když rodiče dítěte zemřeli, rodiče jsou zbaveni rodičovské odpovědnosti, byl pozastaven výkon jejich rodičovské odpovědnosti a nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.⁵⁶

2.1.2.5 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato forma pěstounské péče vznikla novelou zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která je účinná od 1. června 2006. Tento typ pěstounské péče můžeme v praxi znát také pod pojmem profesionální pěstounská péče. Jedná se o péči, která je dítěti poskytována v takovém případě, kdy jeho biologičtí rodiče nejsou dočasně schopni vykonávat své rodičovské povinnosti. O tomto druhu pěstounské péče rozhoduje opět soud. Cílem pěstounské péče na přechodnou dobu je tedy především pomoci dětem a mladým lidem v nouzi, usnadnit jim zvládnout období, kdy se rozhoduje o jejich dalším osudu, nebo když se nečekaně ocitnou mimo svůj domov. Dalším cílem tohoto druhu pěstounské péče je poskytnout rodičům čas na vyřešení jejich osobních problémů.⁵⁷

Znakem této péče v porovnání s ostatními typy náhradní rodinné péče je to, že se dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu umísťuje na základě rozhodnutí soudu podle § 45a zákona č. 94/1963, o rodině, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez souhlasu rodičů a je zde zachována možnost návratu dítěte do biologické rodiny.⁵⁸

2.1.2.6 Pobyt dítěte mimo ústav – „hostitelská péče“

Pokud nastane situace, že dítě nemůže být osvojeno, nenaleznou se pro něj vhodní pěstouni nebo s umístěním do pěstounské péče nesouhlasí, zde se jedná o starší děti, tak dochází k tomu, že dítě zůstane v ústavním zařízení až do dosažení 18 let věku. Tímto pak následně může dojít k riziku vzniku psychické deprivace, která vzniká z dlouhodobého pobytu v ústavních zařízeních.⁵⁹

---

⁵⁵ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 52.

⁵⁶ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 17.

⁵⁷ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 54.

⁵⁸ <http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/soud-muze-sverit-dite-do-pestounske-pece.html>

⁵⁹ GABRIEL, Z; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 65.

Psychickou deprivaci je možné charakterizovat jako stav, kdy nejsou některé z objektivně důležitých potřeb, biologických či psychických uspokojovány v potřebné míře, přiměřeným způsobem a po dostatečně dlouhou dobu. Právě deprivací zkušenost je považována za nejzávažnější zátěžový vliv, který nepříznivě ovlivňuje aktuální psychický stav a psychický vývoj jedince.⁶⁰

Této negativní situaci lze částečně zamezit tím, že je dítěti umožněno, aby o víkendech, prázdninách a svátcích trávil svůj volný čas na návštěvě v rodině, která o tuto formu pomoci projeví zájem. Dítě je v této rodině pak bráno jako host a odtud vzešlo označení hostitelská péče.⁶¹

3. Děti v pěstounské péči

Pro děti v pěstounské péči, které byly kdysi vystaveny nebezpečí psychické deprivace, má tato péče zejména funkci ochrannou, která příznivě přispívá k vývoji konkrétního jedince i přes jeho výchozí nepříznivé podmínky.⁶²

Do pěstounské péče jsou navrhovány děti, které nemohou být osvojeny, neboť nejsou splněny právní podmínky. Jedná se především o děti, které mají nějaký handicap. Jsou to zejména děti, které mají nějaké zdravotní či sociální problémy, a také děti jiného etnika, sourozenecké skupiny, atd.⁶³

Dítě do pěstounské péče fyzické osobě může svěřit výhradně jen soud a to v případech, kdy to vyžaduje zájem dítěte, a pokud je osoba pěstouna zárukou jeho řádné výchovy. Soud také může dítě svěřit do pěstounské péče manželů. Pěstoun je pak povinen o dítě pečovat osobně. Před samotným rozhodnutím o svěřením dítěte do pěstounské péče si soud vyžádá vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí o tom, zda-li je ten, kdo má zájem se stát pěstounem, vhodnou osobou pro výkon této péče. Dítě, které je svěřeno do pěstounské péče, je podle svých schopností a dovedností povinno pomáhat v domácnosti pěstouna. Do pěstounské péče se nejčastěji umísťují děti, které jsou tzv. sociálně osiřelé, potřebují trvalou individuální péči, nebo dlouhodobou výchovu v náhradní rodině.⁶⁴

---

⁶⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 53.

⁶¹ GABRIEL, Z.; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 65.

⁶² MATĚJČEK, Z., et al. *Sourozenci a pěstounská péče* [online] [cit. 23.8.2002]. Dostupné na: <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>

⁶³ NECKAŘ, P., *Adopce a pěstounská péče aneb Jak na to*, s. 3.

⁶⁴ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 69 - 70.

Termín sociálně osiřelé dítě znamená, že dítě sice matku a otce či alespoň jednoho z nich má, ale ti se o něj nechtějí, nemohou nebo neumějí postarat.⁶⁵

3.1 Charakteristika dětí přijímaných do pěstounské péče

Jedná se především o děti opuštěné, které disponují nějakými psychomotorickými či zdravotními obtížemi, děti starší, jiného etnika, či skupiny sourozenců. Pokud se budoucí pěstouni rozhodnou do rodiny přijmout dítě starší, jiného etnika, či dítě postižené, čeká je nelehký a náročný úkol. Očekává se od nich především trpělivost a odhodlání řešit pravděpodobné obtíže ze strany dítěte, či jeho biologické rodiny. Zde je též nutná obecná znalost dané problematiky postiženého dítěte a dostupnost potřebných informací ohledně možného vývoje dítěte, s přihlédnutím k jeho zdravotnímu stavu.⁶⁶

3.2 Sourozenecké vztahy dětí v pěstounské péči

Přijetím dítěte do náhradní rodinné péče se v rodině mění sourozenecké konstelace a všechny děti se tím dostávají do nové role. Pokud se jedná o sourozeneckou skupinu, která vstupuje do nové rodiny, je to ještě náročnější. Proto je vhodné všechny děti v rodině již žijící na tuto skutečnost dobře připravit. Po příchodu dítěte do rodiny nastává adaptační fáze, a to pro všechny členy rodiny. V této adaptační fázi dochází k tomu, že se mění hierarchie sourozenecké konstelace v rámci změn, ke kterým došlo příchodem nového dítěte, či dětí. Děti se učí nové role, přijaté dítě se učí nepsaná pravidla rodiny a tato doba je pro rodinu značně náročná. Po uplynutí tří měsíců se situace v rodině opět upravuje a vrací k normálnímu stavu. Obecně platí, že pořadí narození a vyrůstání dětí v rodině má na člověka celoživotní vliv, který se odvíjí od pohlaví, celkového počtu dětí v rodině, věkového rozdílu mezi sourozenci a způsobu, jak k dětem přistupují jejich rodiče. Dítě žijící v náhradní rodinné péči ovlivňuje, v jakém pořadí do rodiny vstoupilo, kam se mezi sourozence zařadilo věkem a také jaké má postavení v sourozenecké konstelaci.⁶⁷

Jako ideální věkový rozdíl mezi sourozenci, a to nejen v pěstounské péči, bývají obvykle uváděny tři roky. Zde platí, že čím více jsou od sebe děti věkově vzdálenější, tím jsou projevy žárlivosti a soupeřství menší. Jedná se však o velmi individuální

⁶⁵ http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=371&par%5Blang%5D=CS

⁶⁶ MATĚJČEK, Z., et al. *Osvojení a pěstounská péče*, s. 19.

⁶⁷ www.sos-vesnický.cz/res/data/027/003189.doc

záležitost. Pro vznik soupeření mezi sourozenci stačí impuls v podobě tzv. výsadního postavení. Konkrétněji to může znamenat, že v rodině figuruje jediný chlapec mezi samými děvčaty. Tím může docházet k tomu, že syn je v rodině upřednostňován. Na druhou stranu věkový rozdíl vyšší než šest let, bývá označován za problematický, neboť starší sourozenec by měl být dál maximálně o jednu vývojovou fázi. Pokud v rodině dojde k takovému věkovému rozdílu, je zde reálné to, že sourozenci nevyrostají jako skupina, ale individuálně.⁶⁸

Mezi sourozenci může docházet k rivalitě také proto, že jeden z nich má potřebu ovládat a vítězit nad tím druhým. Tímto způsobem se může dítě chovat preventivně, aby mu nebylo ubližováno a mělo ve skupině nějaké výsadní postavení.⁶⁹

Sourozenci však dostali na rozdíl od jedináčků ten veliký dar, že mají možnost celé své dětství trénovat různé způsoby sociálního chování a z této zkušenosti mají možnost těžit celý svůj život. Mohou své zkušenosti aplikovat při výběru svého partnera, v manželství a samozřejmě i na výchovu vlastních dětí.⁷⁰

Již výsledkem dřívějších zkušeností bylo odhaleno, že vlastní sourozenci se mohou pozitivně uplatnit v životě osob vystavených v dětství psychické deprivaci. Proto jsou například do SOS dětských vesniček přijímány vždy celé skupiny sourozenců a v náhradní rodinné péči už od šedesátých let platí pravidlo, že sourozenci se od sebe nemají oddělovat. Sourozenecké skupiny jsou typické hlavně pro SOS dětské vesničky a v individuálních pěstounských rodinách jsou vlastní sourozenecké skupiny více vzácné. Rozborem sourozeneckých vazeb se dále zjistilo, že mezi dětmi v pěstounské rodině, a to dětmi biologicky vlastními i nevlastními, velmi rychle vznikají vztahy jako u tzv. normální vlastní rodiny. Tato skutečnost dokládá, že v pěstounských rodinách vzniká rodinné společenství, i se všemi určujícími přívrstky. Mezi sourozenci v pěstounských rodinách vzniká i tzv. sourozenecké tabu, které je dokladováno tím, že sourozenci si nejsou vzájemně pohlavně přitažliví, a pokud takový stav nastane, jedná se o velmi vzácný jev. Dalším pozitivním jevem je, že i mezi nepravými sourozenci se vytvářejí pomocné a podpůrné vztahy, které přetrvávají daleko do budoucnosti. Proto je vhodné, aby si těchto skutečností byly vědomy příslušné instituce a v neposlední řadě i samotní pěstouni.⁷¹

---

⁶⁸ NOVÁK, T. *Sourozenecké vztahy*, s. 55 - 56.

⁶⁹ ČAPEK, J; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*, s. 26.

⁷⁰ PREKOPOVÁ, J. *Prvorozené dítě*, s. 19 - 20.

⁷¹ <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>

4. Zprostředkování náhradní rodinné péče

Zájemci o osvojení dítěte či pěstounskou péči se musí nejdříve obrátit na obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa trvalého bydliště. Konkrétně na orgán sociálně-právní ochrany dětí, kde zájemcům pověřený pracovník náhradní rodinné péče poskytne základní informace o náhradní rodinné péči. Tento pracovník se zájemci sepíše: „Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu“ [viz Příloha I].

Zájemci dále musí vyplnit: „Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu“ [viz Příloha II] a absolvovat lékařské vyšetření [viz Příloha III].

Úkolem sociálního pracovníka obecního úřadu obce s rozšířenou působností je dále provést sociální šetření v rodině, vyžádat si opis z Rejstříku trestů a shromáždit spisovou dokumentaci, která bude obsahovat i zprávu o sociálním šetření v rodině a stanoviska obecního úřadu obce s rozšířenou působností k podané žádosti. Tento úřad po shromáždění všech potřebných podkladů postoupí kopii spisové dokumentace o žadateli příslušnému krajskému úřadu.⁷²

4.1 Příprava v procesu zprostředkování náhradní rodinné péče

Účastníci přípravy přicházejí do příprav v pozici žadatelů, kteří mají zájem naplnit své rodičovské touhy a přání přijetím dítěte. Toto se týká hlavně budoucích osvojitelů. U budoucích pěstounů je tomu trochu jinak, neboť ti naopak sebe vnímají jako někoho, kdo chce dítěti pomoci a nepřipouštějí si, že i oni od dítěte očekávají nějaké naplnění potřeb. Z tohoto důvodu je část úvodu programu věnována právě postavení a situaci v systému zprostředkování náhradní rodinné péče.⁷³

Než se děti dostanou do adoptivních nebo pěstounských rodin, tak prožívají různě dlouhou dobu v kojeneckých ústavech nebo v dětských domovech. Do ústavních zařízení se dostávají děti z rodin, které nejsou schopny nebo nedokážou řádně zabezpečit péči o své děti. Nejčastějším případem je, že rodiče selhávají ve své rodičovské roli. Jedná se o rodiny, které žijí na nízké sociální úrovni, mají nevyhovující finanční podmínky, někdy i problémy s alkoholem či drogami a s trestnou činností.⁷⁴

---

⁷² [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=370&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=370&par[lang]=CS)

⁷³ HOFROVÁ, V., ROTREKLOVÁ, E. *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů*, s. 22.

⁷⁴ NECKAŘ, P., *Adopce a pěstounská péče aneb Jak na to*, s. 8.

Na prvním místě je samozřejmě vždy zájem dítěte, neboť je velmi žádoucí, aby dítě bylo umístěno do rodiny, kde budou rozumět jeho potřebám. Z tohoto důvodu je velmi důležité, aby jeho nová rodina byla řádně a srozumitelně informována o potřebách dítěte a nedocházelo v budoucnu k tomu, že by dítě muselo být navraceno nazpět do ústavního zařízení. Proces přípravy je pro budoucí osvojitele a budoucí pěstouny odlišný, neboť vychází ze základního rozdílu motivace pro přijetí dítěte. O osvojení totiž většinou žádají lidé, jejichž rodičovské potřeby nejsou naplněny z důvodu, že nemohou mít své vlastní dítě. Budoucí pěstouni jsou zase častěji motivováni snahou pomoci dítěti, které jejich pomoc potřebuje a ocení. Smyslem přípravy pro osvojitele by tedy mělo být vyrovnání se s vlastní bezdětností a s tím, že dítě, které přijmou, bude biologicky cizí. U pěstounů, kteří zpravidla již vlastní dítě mají, se jedná spíše o přípravu na možné problémy, které jsou způsobeny prostředím, v němž dítě většinu času vyrůstalo. Zjednodušeně řečeno, příprava by měla budoucí pěstouny i osvojitele připravit na přijetí dítěte tak, aby byli v budoucnu co nejméně zaskočení vzniklými komplikacemi, které mohou v péči o přijaté dítě nastat.⁷⁵

4.2 Odborné posuzování žadatelů o zprostředkování náhradní rodinné péče

Odborné posuzování pro zprostředkování osvojení a pěstounské péče u žadatelů zahrnuje posouzení charakteristiky osobnosti, psychického stavu, zdravotního stavu, bezúhonnosti, předpokladů k výchově dítěte, motivace, která je impulsem k podání žádosti, stability partnerského vztahu a prostředí v rodině. Odborné posouzení zahrnuje i zhodnocení přípravy na přijetí dítěte do rodiny a postoj dalších členů rodiny k přijetí dítěte.⁷⁶

Než-li se žadatelé o náhradní rodinnou péči rozhodnou, že přijmou do své rodiny dítě, tak by si měli zodpovědně promyslet a zvážit svou vyzrálost pro rodičovskou roli. Pokud si toto žadatelé neujasní před podáním žádosti, tak je to bude čekat v průběhu řízení o zprostředkování náhradní rodinné péče. Toto se týká hlavně žadatelů, kteří v průběhu podávání žádosti ještě podstupují různá umělá oplodnění a další výkony.⁷⁷

Pro budoucí rodiče zajišťuje přípravné kurzy příslušný krajský úřad a v Praze Magistrát hlavního města Prahy. V rámci příprav mají budoucí rodiče také možnost setkání s odborníky, se kterými je možné dořešit případné otázky. Na základě

⁷⁵ ROTREKLOVÁ, E., WESSELÁ, V., KOTEK, M. *Příprava pěstounů a osvojitelů*, s. 6 - 7.

⁷⁶ BUBLEOVÁ, V., VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. et al. *Adopce.com Průvodce náhradní rodinnou péčí*, s. 17.

⁷⁷ GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 71.

odborného posouzení vydává příslušný krajský úřad, v Praze Magistrát hlavního města Prahy, rozhodnutí o zařazení, či nezařazení do evidence žadatelů o náhradní rodinnou péči. Rozhodování probíhá v režimu správního řízení, což pro budoucí rodiče znamená, že je možné se proti rozhodnutí odvolat.⁷⁸

4.3 Příprava fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny

Příprava jako součást systému náhradní rodinné péče byla uzákoněna zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. dubna 2000. V dnešní době odbornou přípravu zajišťují krajské úřady, které mají pravomoc její realizaci pověřit jinou fyzickou či právnickou osobu, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochraně dětí. Pokud se k tomuto rozhodne, tak to v praxi většinou funguje tak, že krajský úřad vypíše na realizaci odborné přípravy výběrové řízení. Podmínky tohoto výběrového řízení jsou však různé. Forma, obsah i rozsah odborné přípravy se může v jednotlivých krajích v rámci České republiky lišit, a to v závislosti na realizátorovi přípravy, jeho dosaženém vzdělání, zkušenostech a koncepci.⁷⁹

Příslušné krajské úřady zajišťují přípravu fyzických osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny k přijetí dítěte do rodiny. Také těmto osobám poskytují poradenskou pomoc, která souvisí s osvojením dítěte nebo svěřením dítěte do pěstounské péče včetně jejich sociální přípravy a přijetí dítěte pěstounem na dobu přechodnou. Krajský úřad také může zajišťovat přípravu a poradenskou pomoc v případech poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje, nebo v případech svěření dítěte do výchovy.⁸⁰

Forma odborné přípravy je v celé České republice realizována převážně jako skupinová. Tato forma je, až na výjimky, velmi efektivní rovnou z několika důvodů, a nejedná se jen o ekonomickou stránku věci. Efektivita spočívá ve skupinové dynamice, v setkání s osobami v podobné situaci a s podobným cílem. Tato skupina je však velmi netypická, neboť její členové do ní nevstoupili dobrovolně a jejich motivace pro práci v odborné přípravě je velmi různorodá. Budoucí pěstouni a osvojitelé jsou si dobře vědomi toho, že se nachází ve fázi posuzování, a proto mají ze začátku obavy a větší tendence ke stylizování se. Specifikem této skupiny je také to, že se zde setkávají

⁷⁸ BUBLEOVÁ, V; VRÁNOVÁ, L., VÁVROVÁ, A. et al. *Adopce.com Průvodce náhradní rodinnou péčí*, s. 17.

⁷⁹ HOFROVÁ, V; ROTREKLOVÁ, E., *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů*, s. 12.

⁸⁰ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 84.

lidé, kteří jsou z nejrůznějších socioekonomických skupin s různým stupněm a typem vzdělání. Proto je nutné formy práce v odborné přípravě na všechny tyto odlišnosti přizpůsobit. Odbornou přípravu je vhodné vnímat jako vzdělávací skupinu, ve které je cílem propojit veškeré informace tak, aby byly pro všechny účastníky srozumitelné. Skupina během odborné přípravy dostává volnost v tom, že si mohou mezi sebou sdělit své postřehy a zkušenosti bez přítomnosti lektorů. Základní kostru programu tvoří tematické bloky, ve kterých se sleduje život dítěte od jeho narození, pobyt v ústavním zařízení, přechod do osvojitelské rodiny nebo pěstounské péče a život dítěte a rodiny. Cílem odborné přípravy je pokládat důraz zejména na osobní historii dítěte a jeho rodinnou anamnézu, principy zprostředkování osvojení, pěstounské péče, seznámení se budoucích osvojitelů, nebo pěstounů s dítětem, rozhodnutí zda dítě přijmout, převzetí dítěte z ústavního zařízení do rodiny, první rok života dítěte v osvojitelské rodině nebo pěstounské péči a budování identity osvojeného dítěte a dítěte v pěstounské péči.⁸¹

4.4 Období čekání

V tomto okamžiku pro všechny zařazené žadatele nastává nejdelší období celého procesu, období čekání na konkrétní dítě. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí však žádnou čekací dobu nestanovuje. Nehledá se totiž vhodné dítě pro rodinu, ale rodina vhodná pro dítě. Vždy má být totiž v popředí zájem dítěte. Doba, po kterou žadatelé čekají na přidělení dítěte do rodiny, se také značně různí podle místa, kde mají své trvalé bydliště. To je podmíněno tím, že v některých regionech je zájem o dítě menší a v některých větší. Odborníci v oblasti náhradní rodinné péče zastávají názor, že čekání na dítě by od chvíle podání žádost až po převzetí dítěte nemělo být kratší, než devět měsíců. To je doba, po kterou trvá běžné fyziologické těhotenství. Základy tohoto tvrzení jsou postaveny na tom, že toto je minimální přirozená doba, po kterou se budoucí rodiče připravují na své rodičovství.⁸²

Vzhledem k tomu, že rozhodování o umístění dětí do rodin není jednoduché, byly hejtmány na krajských úřadech pro tento účel zřizovány poradní sbory. Tento sbor byl složen z odborníků působících v oblasti sociálně-právní ochrany, a to zejména v oboru pediatrie, psychologie a pedagogiky. Dále součástí těchto poradních sborů byli zástupci školských, zdravotnických a sociálních zařízení pro výkon ústavní výchovy,

---

⁸¹ HOFROVÁ, V; ROTREKLOVÁ, E., *Odborná příprava budoucích pěstounů a osvojitelů*, s. 17 -19.

⁸² GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 84 - 85.

zaměstnanci krajského úřadu a obecních úřadů obcí s rozšířenou působností, kteří pracují na úseku sociálně-právní ochrany. Pokud krajský úřad našel vhodného žadatele pro určité dítě, byl neprodleně svolán poradní sbor. Při následném zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče krajský úřad přihlížel k doporučení poradního sboru. Vybraná rodina byla následně seznámena se všemi dostupnými informacemi, které se týkaly dosavadního života dítěte a jeho rodiny. Rodina byla také seznámena se zdravotním a psychickým stavem dítěte a o jeho právní situaci. Vytipovaná rodina měla dostatek času na to, aby si veškeré informace prostudovala a promyslela si, zdali má zájem s tímto dítětem navázat kontakt.⁸³

Novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která nabyla účinnosti dnem 1. 1. 2013, byly poradní sbory pro zprostředkování náhradní rodinné péče zrušeny. O vhodné rodině pro dítě nyní rozhodují pracovníci příslušného krajského úřadu. Další postup je pak shodný s postupem, který byl po vytipování vhodné rodiny poradním sborem.⁸⁴

4.5 Průběh seznamování se s dítětem

Všechny formy náhradní rodinné péče mají jeden společný charakteristický rys, a to, že dítě je vychováváno lidmi, jimž se nenarodilo. Cizí lidé ho do života vybavili genetickým vkladem a jeho nynější vychovatelé neměli žádnou možnost se s dítětem sžít v jeho prenatálním vývoji. Jeho současní vychovatelé též neměli možnost prožívat jeho porod a nesdíleli s ním první období jeho postnatálního vývoje. Dítě přijali jako cizí, nebo jako velkou neznámou. Následkem toho je před nimi nyní veliký úkol, ve kterém je důležité, aby se naučili dítěti rozumět, přizpůsobit se mu, upravit podle něho svůj životní rytmus a styl tak, aby vyhovoval dítěti, ale i jim samým.⁸⁵

V případě, že i tak rodina o dítě projeví opravdový zájem a odhodlání ho navštívit, dostane od krajského úřadu písemné oznámení, které je bude opravňovat k navázání kontaktu s dítětem a bude stanoveno, kdy a kam se mají dostavit. Žadatel má následně právo se s dítětem seznámit a ten, u něhož se dítě vyskytuje, je povinen toto seznámení umožnit. Žadatel má též možnost podat žádost o svěření dítěte do péče budoucích osvojitelů nebo do péče pěstounů nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo

---

⁸³ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 89 – 90.

⁸⁴ http://www.mpsv.cz/files/clanky/14398/dotazy_novela_311212.pdf

⁸⁵ MATĚJČEK, Z., et al. *Náhradní rodinná péče – průvodce pro odborníky, osvojitely a pěstouny*, s. 45.

zasláno písemné oznámení krajského úřadu.⁸⁶ Tuto lhůtu může krajský úřad v odůvodněných případech prodloužit, nejvýše však o 30 dnů.

4.6 Vznik nové rodiny

V nové rodině vznikají nové vztahy a ty jsou závažným zásahem do života každého dítěte i jeho náhradní rodiny, a proto je zákonem stanovena zkušební péče budoucích osvojitelů a pěstounů, která musí trvat 3 měsíce. Po uplynutí této doby je soud oprávněn rozhodnout o svěřeni dítěte do péče. Samotnou žádost je však možné podat i dříve, neboť na rozhodnutí soudu v případech náhradní rodinné péče se čeká poměrně dlouho. Pokud se budoucí osvojitelé či pěstouni rozhodnou podat žádost k soudu, dítě zůstává i po uplynutí zmíněných 3 měsíců v jejich péči.⁸⁷

V období předadopční a předpěstounské péče je orgán sociálně-právní ochrany dětí oprávněn monitorovat průběh péče a ověřovat, zda došlo k naplnění předpokladů pro vytvoření úspěšného a pevného vztahu mezi dítětem a náhradní rodinou. O tomto monitorování podává zprávy příslušnému soudu, který je jako jediný oprávněn s konečnou platností o svěřeni dítěte do osvojení nebo pěstounské péče rozhodnout.⁸⁸

---

⁸⁶ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 90.

⁸⁷ GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*, s. 96.

⁸⁸ BUBLEOVÁ, V., et al. *Pěstouni mají právo na služby*, s. 92 – 93.

B. EMPIRICKÁ ČÁST

V empirické části je popsán samotný výzkum ze života pěstounů a jim svěřených dětí. Jsou zde popsány použité výzkumné metody, sběr a záznam dat. Těžištěm sběru dat jsou polostrukturované rozhovory s pěstouny.

1. Metody a cíle výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo prozkoumat a zmapovat sourozenecké vztahy ve vybraných pěstounských rodinách z pohledu pěstounů a zodpovědět hlavní výzkumnou otázku, „Jaká jsou specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin?“ Zajímal jsem se o sourozenecké vztahy mezi všemi dětmi v rodině - mezi biologickými dětmi pěstounů i dětmi přijatými do pěstounské péče i mezi nimi navzájem.

Pro svou práci jsem zvolil kvalitativní formu výzkumu, jelikož umožňuje studovat jednotlivé případy a zkoumat je do hloubky. Sběr dat proběhl za využití techniky polostrukturovaného rozhovoru, kdy záměr a cíl rozhovoru je pevně stanoven, ale uvolňuje se taktika jeho vedení. Záznamy rozhovorů byly provedeny za pomoci diktafonu a poté převedeny do textové podoby.

2. Výzkumné otázky

Výzkumný cíl je vyjádřen sadou výzkumných otázek:

1. Jak dlouho se věnujete pěstounské péči?
2. Věk pěstounky? Věk pěstouna?
3. Kolik máte dětí celkem?
4. Kolik máte dětí biologických? Jaké je jejich pohlaví a věk?
5. Kolik máte dětí v pěstounské péči? Jaké je jejich pohlaví a věk?
6. Od kolika let žijí děti u Vás v rodině?
7. Kolik sourozeneckých skupin je u Vás v pěstounské péči?
8. Kolik máte dětí v poručnické péči?
9. Mají děti přijaté k Vám do pěstounské péče ve své původní rodině ještě nějaké další sourozence? Pokud ano, stýkají se s nimi i nyní? Jak často? Jak s nimi vycházejí?
10. Jaký zaujaly Vaše děti postoj, když jste jim oznámili, že chcete přijmout děti do pěstounské péče?

11. Jak děti žijící u Vás v rodině v pěstounské péči prožívaly období, když k Vám do rodiny přišly další děti? Jaké vztahy mají nyní?
12. Jak se u Vás z počátku cítily nové děti? Jak se cítí nyní?
13. Máte v úmyslu do rodiny přijmout ještě další děti? Pokud ano, máte zájem o sourozence? Z jakého důvodu?
14. Jak si myslíte, že Vaše děti vnímají rozdíl mezi vlastními a nevlastními sourozenci? Vztahy mezi dětmi - vzniklé vazby?

3. Výzkumný soubor

Kontakty na dotazované pěstounské rodiny jsem získal prostřednictvím Krajského úřadu Jihočeského kraje v Českých Budějovicích a to za pomoci oddělení sociálně-právní ochrany dětí, pracoviště náhradní rodinné péče. V rámci výzkumu jsem spolupracoval s pěti vybranými pěstounskými rodinami z Jihočeského kraje, které souhlasily s provedením rozhovoru. Rozhovoru byla vždy z pěstounské rodiny přítomna pěstounka. Děti pěstounů jsou chronologicky označeny čísly podle jejich stáří. Samotný výzkum probíhal v průběhu měsíců listopad a prosinec 2012.

4. Přehled zkoumaných rodin

Pěstounská rodina číslo 1

Počet dětí celkem	Z toho vlastních dětí	Celkem dětí v pěstounské péči	Celkem biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči	Pěstounská péče stále trvá u (dětí)	Aktuální počet biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči
3	0	3	1	3	1

Pěstounská rodina číslo 2

Počet dětí celkem	Z toho vlastních dětí	Celkem dětí v pěstounské péči	Celkem biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči	Pěstounská péče stále trvá u (dětí)	Aktuální počet biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči
7	3	4	1	4	1

Pěstounská rodina číslo 3

Počet dětí celkem	Z toho vlastních dětí	Celkem dětí v pěstounské péči	Celkem biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči	Pěstounská péče stále trvá u (dětí)	Aktuální počet biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči
9	3	6	2	6	2

Pěstounská rodina číslo 4

Počet dětí celkem	Z toho vlastních dětí	Celkem dětí v pěstounské péči	Celkem biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči	Pěstounská péče stále trvá u (dětí)	Aktuální počet biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči
9	3	6	2	5	2

Pěstounská rodina číslo 5

Počet dětí celkem	Z toho vlastních dětí	Celkem dětí v pěstounské péči	Celkem biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči	Pěstounská péče stále trvá u (dětí)	Aktuální počet biologických sourozeneckých skupin v pěstounské péči
16	0	16	3	5	2

4.1 Pěstounská rodina číslo 1

Tuto rodinu tvoří pěstounka (38 let), pěstoun (44 let) a celkem tři děti. Pěstounka má vysokoškolské vzdělání a nyní se věnuje pouze dětem, neboť jak říká: „*Potřebuji neustálou individuální péči.*“ Jen občas má práci na dohodu. Pěstoun má také vysokoškolské vzdělání a v současné době pracuje jako vysokoškolský učitel. Všechny děti mají v pěstounské péči a biologické dítě v této rodině není. Pěstounské péči se tato rodina věnuje celkem 5 let.

Nejstaršími dětmi v rodině jsou dvojčata - dvě dívky, kterým je nyní 8 let a třetím dítětem v rodině je chlapec, kterému jsou 4 roky. Dvojčata v této rodině žijí od svých 4 let a chlapec od 3 let. Biologické sourozence v této pěstounské rodině tvoří dvojčata (dívky), které jsou v poručnické péči. Dvojčata dle pěstounky mají ještě sedm biologických sourozenců a z nich se setkávají pouze s jednou sestrou, která je také umístěna v pěstounské péči a to dvakrát do roka. Vazba mezi nimi však žádná nevznikla, neboť tyto sourozenci vyrůstali v kojeneckém ústavu a sestra byla umístěna na jiném oddělení. Chlapec sourozence dle pěstounky nemá, nebo o nich alespoň neví.

Když se pěstouni rozhodli, že si vezmou do pěstounské péče ke dvojčatům ještě jedno dítě, reakce dvojčat byla pozitivní. Negativní postřehy u dvojčat zaznamenány dle pěstounky nebyly, což bylo dáno také jejich nízkým věkem. Předcházela tomu však příprava dvojčat na situaci, že v rodině bude ještě jedno dítě (chlapec). Postupem času dle pěstounky dvojčata dospěla k tomu, že se na brášku velmi těšila.

Na otázku, která se týkala dvojčat a jejich prožívání období příchodu nového sourozence do rodiny, pěstounka uvádí: „*Dvojčata byla velmi natěšená, neboť čekala malé miminko v kolébce.*“ Chlapec byl hodný, nekonfliktní, tudíž ho dvojčata přijala

naprosto bez problémů. Brala ho jako kamaráda a i nyní mají výborný sourozenecký vztah. Doslova říkají, že je to jejich brácha, ale není to jejich sourozenec.

Na otázku, jak se u nich nové děti z počátku cítily, pěstounka sděluje: *„Dvojčata byla po příchodu ve 4 letech do rodiny ještě na plenách, moc nemluvila a byla mentálně opožděná. Adaptace v rodině probíhala s nočními děsy.“* Nicméně dle pěstounky, to bylo spíše z toho důvodu, že došlo k nějaké změně v jejich životě a čistě s příchodem do rodiny to nemělo nic společného. Dvojčata se však velmi rychle do rodiny adaptovala a dnes již fungují jako rodina. Sociální opoždění však přetrvává i nyní. To se dle pěstounky projevuje nevyrovnaným výkonem ve škole, neustálou psychickou unavitelností, nemožností poslat dvojčata na dětský tábor, atp. Klasickou základní školu však navštěvují, ale každá z dívek chodí do jiné třídy, aby se naučily samostatnosti a nespolehály pořád jedna na druhou. Tento způsob pěstouni cíleně aplikují u dívek již od školky. Neustále však dvojčata dohání to, co jim první čtyři roky života nebylo dopřáno.

Další otázka se týkala toho, zdali mají pěstouni v úmyslu si do rodiny přijmout ještě další děti. Pěstounka říká: *„Tomu se rozhodně nebráním, ale určitě ne nyní, neboť je třeba v současné době veškeré úsilí věnovat dětem, které již v rodině žijí.“* Výhledově se tomu však nebrání, ale nechtěli by více jak šest dětí. Sourozence by si znovu vzali klidně, ale není to jejich priorita. Pokud by se o sourozence jednat mělo, tak spíše jen o dvojici, větší skupinu nechtějí. Kdyby jim nabídli větší sourozeneckou skupinu na začátku, tak by si jí vzali, protože by nechtěli sourozence rozdělovat.

Poslední otázka se týkala vzniklých vazeb u dětí. Pěstounka říkala, že u dvojčat je vazba nejsilnější, neboť spolu vyrůstají celý život a nikoho jiného neměla. Třetí dítě (chlapce) dvojčata brání, berou ho také jako sourozence, což se nejvíce projevuje v krizových situacích. Dvojčata (dívký) o chlapci říkají: *„Je náš.“*

4.2 Pěstounská rodina číslo 2

Pěstounskou rodinu tvoří pěstounka (49 let), pěstoun (50 let) a sedm dětí. Z toho jsou tři děti biologické a již žijí mimo rodinu. V pěstounské péči mají čtyři děti, tři chlapce a jednu dívku. Nejstarší je chlapec číslo 1 (18 let), chlapec číslo 2 (11 let), dívka (9 let) a chlapec číslo 3 (8 let). Biologickými sourozenci jsou v této pěstounské rodině dívka a chlapec číslo 3. Poručnickou péči mají pěstouni na chlapce číslo 1 a 2. Pěstounské péči se tito pěstouni věnují již 10 rokem. Pěstounka má středoškolské vzdělání a na plný

úvazek se věnuje péči o děti, pěstoun je vyučen v oboru a pracuje na plný úvazek v jiném zaměstnání.

Chlapec číslo 1 žije v pěstounské rodině od svých 9 let, nyní navštěvuje posledním rokem odborné učiliště - obor instalatér a rád by si ještě dodělal maturitu. Ve své biologické rodině má ještě dva starší sourozence. Chlapec číslo 2 žije v rodině od svých 6 let a nyní navštěvuje gymnázium. V biologické rodině dle pěstounky nějaké sourozence má, měli by být tři, ale není si tím jistá. Dívka a chlapec číslo 3 (sourozenci) mají ještě jednoho biologického sourozence, kterému by nyní mělo být 18 let. Údajně je mentálně retardovaný a žil v dětském domově. S ohledem na to, že je mu nyní již 18 let, tak žije v nějakém sociálním zařízení, neboť není schopný samostatného života. V pěstounské rodině žije dívka od 5 let svého věku a chlapec číslo 3 od 3,5 let svého věku. Jsou trvale pod medikací a trpí syndromem ADHD, což je porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou. U dívky se nyní ještě začínají projevovat poruchy osobnosti. Všechny čtyři děti v pěstounské péči navštěvují klasické školy.

Na otázku, která se týkala toho, zdali se s biologickými sourozenci některé z dětí stýkají, pěstounka odpovídá: „*Děti o sobě vědí, nestýkají se, pouze si občas pošlou dopis.*“ K osobnímu setkání zatím nikdy nedošlo.

Sourozeneckou skupinu – dívku a chlapce číslo 3 si do pěstounské péče vybrali úmyslně, neboť si chtěli vzít do rodiny ještě dvě děti najednou. Pěstounka přiznává, že původně chtěla dvě dívky, to se však nepodařilo.

Na otázku, jaký zaujaly jejich děti postoj k tomu, že si chtěli vzít děti do pěstounské péče, pěstounka uvádí: „*Vlastní děti byly již dospělé a bylo jim to jedno.*“ Nesetkali se s žádným negativním přístupem ze strany vlastních dětí. V rodině v té době žilo pouze jedno biologické dítě pěstounů, dívka a ta si zažila příchod prvního chlapce do rodiny. Vztah spolu měli výborný, pomáhala mu psát úkoly, učila se s ním, vychovávala ho a do dnešního dne se mají velmi rádi.

Na otázku, jaké mají děti vztahy nyní, pěstounka odpověděla, že se všichni mají vzájemně rádi a k žádným vyhroceným konfliktům nedochází.

Další otázka se týkala toho, jak se z počátku děti v nové rodině cítily. Na to pěstounka sdělila, že chlapec číslo 1 bere pěstouny jako vlastní rodiče. Dochází k situacím, kdy mu pěstounka něco řekne a on jí na to odpoví: „*A to říkáš mně, vlastnímu synovi?*“ Chlapec číslo 2 pěstounka popisuje jako introverta, o kterém pořádně nevědí, co prožíval, či prožívá. Je bezproblémový, dobře se učí, poslouchá,

nedochází ke konfliktům a je spíše uzavřenější, moc se neprojevuje. Pěstounka však vzápětí přiznala, že má nyní mírné obavy z toho, jak bude u chlapce číslo 2 probíhat puberta. O dívce pěstounka říká: „*Od prvního dne je taková, že když se jí něco nelíbí, tak to dá najevo a řekne, že tady nebude.*“ V prvních dnech jí chyběly hračky z dětského domova a chtěla se vrátit zpátky. Tento přístup u ní přetrvává i nyní, neboť říká, že až se vrátí její biologický otec, tak půjde k němu. Otázkou dle pěstounky však je, jak to opravdu myslí, neboť je má na druhou stranu velmi ráda. S chlapcem číslo 3 výraznější problémy nebyly.

Na otázku, která se vztahovala k přijímání dalších dětí do rodiny, pěstounka sdělila, že vzhledem k jejich věku už spíše ne. Pokud by však byli mladší, klidně by si sourozeneckou skupinu ještě vzali, ale pouze dvojici. Z vlastní zkušenosti říká, že jsou tyto děti k sobě semknuté a následná výchova s nimi je náročnější.

Na otázku, jak jejich děti vnímají rozdíl mezi vlastními a nevlastními sourozenci, pěstounka uvedla, že to děti vůbec neřeší. Vzájemně se berou jako rovnocenní sourozenci.

Poslední otázka se týkala vzniklých vazeb mezi dětmi. Na to pěstounka odpověděla, že každý jedná hlavně sám za sebe, hodně soupeří, hlavně chlapec číslo 1. Byl zvyklý, že je v rodině jediný a po příchodu dalších dětí pocítil, že je nutné bojovat, aby si ukořistil co nejvíce pro sebe. Pěstounka říkala, že v normální rodině se to časem upraví a sourozenecká rivalita ustoupí. To však neplatí mezi těmito sourozenci, tady ta rivalita přetrvává mnohem déle. Pěstounka to popisuje tak, že tyto děti jsou láskou nenaplněné, a proto soupeří o pozornost a lásku pěstounů. Někdy má i dojem, že se vzájemně děti nemají rády, ale přisuzuje to spíše tomuto fenoménu, protože ve skutečnosti spolu drží a dokážou si vzájemně v případě potřeby pomoci.

4.3 Pěstounská rodina číslo 3

V pěstounské rodině aktuálně žije pěstounka (50 let), pěstoun (52 let) a sedm dětí. Pěstounské péči se v této rodině věnují oba pěstouni na plný úvazek. Nejvyšší dosažené vzdělání je u obou pěstounů stejné, jsou vyučeni v oboru. V pěstounské péči mají tito pěstouni celkem šest dětí a tři děti mají vlastní. Z vlastních dětí (2 dívky a 1 chlapec) je v rodině nyní pouze chlapec, zbývající dvě biologické dívky již žijí mimo rodinu a mají své vlastní děti. V pěstounské péči mají dvě dívky a čtyři chlapce. Dívka číslo 1 (15 let) a dívka číslo 2 (12 let) jsou biologickými sourozenci. Chlapec číslo 1 (13 let) a chlapec

číslo 2 (13 let) jsou taktéž biologickými sourozenci. V rodině je pak ještě chlapec číslo 3 (8 let) a chlapec číslo 4 (5 let). Mému rozhovoru je přítomna pěstounka a chlapec číslo 4, který se však nezapojuje a hraje si ve vedlejší místnosti. V průběhu rozhovoru ještě přichází pěstoun a jeho matka, ti se však do započatého rozhovoru taktéž nezapojují. Pěstounské péči se tito pěstouni věnují 10 let.

Na otázku, od kolika let žijí děti u nich v rodině, pěstounka odpověděla, že dívka číslo 1 v rodině žije od čtyř a půl roku, dívka číslo 2 od dvou let, chlapec číslo 1 od šesti let, chlapec číslo 2 od pěti let, chlapec číslo 3 od šesti let a chlapec číslo 4 od pěti let.

Poručnickou péči mají pěstouni u chlapce číslo 1 a chlapce číslo 2. Získali jí po třech letech, co u nich chlapci byli. Důvodem dle pěstounky byly časté návštěvy lékařů a nutné operační výkony. Biologické rodiče nebylo nikdy možno sehnat a do dnešního dne je pěstouni nikdy neviděli.

Na otázku, která se zabývala tím, zdali děti přijaté k nim do pěstounské péče mají ve své biologické rodině ještě další sourozence, pěstounka sdělila, že dívka číslo 1 a dívka číslo 2 mají z matčiny strany jednu sestru, která je adoptovaná, o dalších sourozencích neví. Od otce ví ještě o třech sourozencích. Chlapec číslo 1 a chlapec číslo 2 mají jednu sestřičku, která je těžce postižená a žije v ústavu sociální péče. Musí být neustále pod dozorem, neboť u ní dochází k sebepoškozování. Chlapec číslo 3 se narodil ve 24 týdnu těhotenství, při narození vážil 80 dkg a měl mnoho zdravotních problémů. Jeho biologická matka péči o něj nezvládala, protože to bylo velmi náročné a na úkor jeho dalších dvou starších sourozenců. Proto se dle pěstounky rozhodla, že ho „nabídne“ do pěstounské péče. O starší sourozence chlapce číslo 3 se jejich biologická matka pečlivě stará. O sourozencích chlapce číslo 4 pěstounka nehovořila.

Děti v pěstounské péči v této rodině své sourozence nenavštěvují, pouze jedenkrát odvezli pěstouni chlapce číslo 1 a 2 za jejich sestrou do ústavu sociální péče. Bylo to na přání chlapce číslo 1, protože o své sestře často mluvil a rád by jí viděl. Pěstouni se mu to snažili rozmluvit, že to není vhodné, že je hodně nemocná a že bude vhodnější, aby za ní jel, až bude starší. Nakonec se však rozhodli, že jí navštíví, aby jim to v budoucnosti chlapec číslo 1 nebo 2 nevyčítali. Je zde totiž reálné riziko, že se jejich sestra vysokého věku z důvodu zdravotního stavu ani nedožije. Návštěvu absolvovali bez problémů, chlapcům bylo vysvětleno, že pokud by měli zájem a chtěli sestru ještě někdy navštívit, aby jim to řekli, že to nebude problém. Po absolvování první návštěvy však již o své sestře nemluvili.

Další otázka se týkala toho, jaký zaujaly jejich děti postoj, když chtěli přijmout děti do pěstounské péče. Obě dvě biologické dcery řekly, že je to krásné rozhodnutí a alespoň nebude jejich biologický bratr sám, až i druhá biologická sestra opustí rodinu. Braly to velmi pozitivně, s negativním přístupem ze strany biologických dětí se pěstouni nesetkali. Postupem času však dcery dospěly k tomu, že by bylo lepší, kdyby si již další děti nebrali, protože si nedokážou představit, že by se s nimi něco stalo a ony by se měly o děti starat místo nich. Pěstounka říká: *„Dcerám jsem vysvětlila, že pokud by se s nimi něco stalo, tak by se o ně starat nemusely. Jen pokud by chtěly, a to by si o ně musely zažádat.“*

Na otázku, která se zabývala obdobím, které děti prožívaly, když do rodiny přišly nové děti, pěstounka uvedla, že z biologických dětí v rodině žila ještě dcera a syn, který tam žije i nadále. Biologický syn byl dle pěstounky naprosto unešený, s dětmi si hrál, věnoval se jim, učil je různé věci, které děti neznaly. Pěstounka říká: *„I nyní ho berou jako svého průvodce životem.“* S negativním přístupem ze strany biologických dětí se pěstouni nikdy nesetkali, naopak jim jejich biologické děti s výchovou a péčí pomáhaly.

Další dotaz zněl, jaké vztahy mají děti nyní. Odpověď pěstounky byla, že u biologických dětí přetrvává pozitivní přístup stále. Mezi sourozenci v pěstounské péči k nějakým neshodám a rivalitě dochází, ale není to nic závažného. Přisuzuje to hlavně tomu, že jsou děti v pubertě. Nicméně spolu drží a vzájemně si pomáhají.

Na otázku, která se věnovala tomu, jak se v rodině pěstounů nové děti z počátku cítily, pěstounka odpovídá s úsměvem a říká: *„Děti mají nějakou vnitřní představu, že když odejdou z dětského domova do pěstounské rodiny a zavřou se za nimi dveře dětského domova, tak vše, co se dříve nemohlo, se nyní může.“* Dále říkala, že mají růžové brýle a vzápětí dodala, že toto platí u dětí starších. S mladšími dětmi to praktikují tak, že je přivedou do nové rodiny, seznámí je s ostatními členy, s novým prostředím a pak je hlavně pozorují a hlídají. Pěstounka hovořila i o tom, že s menšími dětmi je nutné dojít i na toaletu, neboť jsou z dětských domovů zvyklé na povely, co můžou a nemůžou. To se je zde snaží odnaučit a zároveň jim vysvětlují, že když potřebují, tak si mohou dojít sami. Dále pěstounka mluvila o tom, jak jsou děti ze začátku rády, že mají nový domov, chtějí se mazlit a s každým se kamarádí. Toto období trvá asi půl roku a pak přichází období, kdy si děti začínají pěstouny testovat, co všechno si mohou dovolit a co ne. Pěstounka uvedla, že to je tvrdé výchovné období,

kdy se dítěti musí stanovit hranice, co mohou a co zase ne. Toto období dle pěstounky trvá asi tři měsíce a pak už je to většinou v pořádku.

Na otázku, jak se děti u nich z jejího pohledu cítí nyní, pěstounka sdělila, že jsou děti spokojené a jinak jít nechtějí. Jsou rády, že mají svou rodinu.

Další otázka zněla, zdali mají pěstouni v úmyslu do rodiny přijmout ještě další děti. Pěstounka pohotově odpovídá: „*Určitě ano, ale až děti v pubertě odrostou.*“ Sama nyní cítí, že současný stav je tak akorát. Nicméně v zápětí dodala, že kdyby někdo ze současných dětí v pěstounské péči měl ještě někde sourozence, kterého by bylo možno si vzít do pěstounské péče, tak by si ho vzali ihned. Z důvodu, že by jim bylo líto, že spolu nemohou sourozenci vyrůstat.

Na otázku, zdali by si v budoucnu ještě vzali sourozence, pěstounka odpověděla, že klidně, že již dříve uvažovali o čtyřčlenné sourozenecké skupině, kterou by si rádi vzali, ale už by to asi nezvládli. Nezavrhuje to však v budoucnu, až současné děti odrostou. Po chvíli dodala, že to bude záležet na tom, zda budou ve stejné fyzické síle, jako jsou nyní.

Pěstounka doplnila, že z jejího pohledu to mají biologičtí sourozenci při vstupu do pěstounské rodiny jednodušší, neboť tam nevstupují jednotlivě, ale vždy je jich na úspěšnější zvládnutí nové situace více. Druhým důvodem je to, že sourozenecké skupiny se do pěstounské péče umisťují hůře, než jednotlivci a ona by ráda dala šanci i sourozeneckým skupinám.

Předposlední otázka se týkala toho, zda si pěstounka myslí, že jejich děti vnímají rozdíl mezi vlastními a nevlastními sourozenci. Na tuto otázku pěstounka odpovídá: „*Naše děti to neřeší a děti v pěstounské péči rozdíl nevnímají, berou se navzájem jako jedna velká rodina.*“

Poslední otázka se zaměřila na vzniklé vazby mezi dětmi. Na toto pěstounka sdělila, že je lepší, když je v rodině více dětí, než jedno. Obhajovala to tím, že když je dítě pouze jedno, rodiče se mu musí intenzivně věnovat, musí mu dělat společníka a kamaráda a je méně času na ostatní práce. Když je však dětí více, tak si děti vzájemně hrají a rodiče tak intenzivně nepotřebují. Specifické vazby však nezaznamenala, děti si hrají vzájemně, a když je to omrzí, tak si jdou hrát zase s někým jiným. Konflikty dětí v pěstounské rodině pěstounka řešit nemusí, protože děti při vzniklém konfliktu raději odejdou a jdou za někým jiným.

4.4 Pěstounská rodina číslo 4

Tato rodina je tvořena pěstounkou (50 let), pěstounem (57 let) a pěti dětmi v pěstounské péči. Pěstouni mají také tři děti biologické (2 dívky a 1 chlapec), ti však již žijí mimo rodinu. Pěstounské péči se tito pěstouni věnují již sedmý rok. Nejvyšší dosažené vzdělání u pěstounky je vyučena v oboru a u pěstouna středoškolské vzdělání. Mému rozhovoru je přítomna pěstounka.

Děti v pěstounské péči zde tvoří chlapec číslo 1 (13 let) a chlapec číslo 2 (13 let), jedná se o dvojčata. Dále je to dívka číslo 1 (9 let) a dívka číslo 2 (7 let). Tyto dvě dívky jsou biologickými sourozenci. Poslední je dívka číslo 3 (6 let) a ta je biologickým sourozencem chlapce číslo 1 a 2. Pěstounka dále hovoří ještě o jedné dívce, kterou měli v pěstounské péči, ta však již žije také mimo rodinu.

Na otázku, od kolika let žijí děti u nich v rodině, pěstounka uvedla, že chlapec číslo 1 a 2 od sedmi let (dvojčata), jejich sestra, dívka číslo 3 v rodině žije od jedenácti měsíců. Tyto tři sourozence si pěstouni do rodiny brali najednou. Dívka číslo 1 v rodině žije od pěti let a dívka číslo 2 od 3 let. Tyto sourozence si pěstouni do rodiny opět brali najednou.

V poručnické péči pěstouni nemají žádné dítě, ale dle pěstounky o poručnické péči dlouhodobě hovoří s pracovníci příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, neboť biologičtí rodiče o děti zájem dlouhodobě nejeví. Poručnickou péči by ráda získala na všechny děti. Pěstounka dále hovořila o tom, že příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí přespříliš upřednostňuje biologické rodiče dětí a tím pěstounům házejí klacky pod nohy. Pěstounka říká: „*Tuto situaci jsme řešili tak, že jsme si nechali od orgánu sociálně-právní ochrany dětí vystavit alespoň potvrzení, aby byl lékař ochoten děti vůbec ošetřit.*“ Dívka číslo 2 má závažné postižení zraku, a tak s ní velmi často navštěvují lékaře.

Na otázku, zdali mají děti v pěstounské péči ještě nějaké další biologické sourozence, pěstounka odpověděla, že chlapec číslo 1, 2 a dívka číslo 3 mají ještě biologickou sestru, která je již plnoletá a žije ve Španělsku, kde studuje malířství. Návštěva v rodině pěstounů proběhla pouze jedna, nicméně i nyní jsou společně v písemně kontaktu. Dívka číslo 1 a 2 má snad jednu sestru, ale v kontaktu nejsou. O jiných sourozencích pěstounka informace nemá.

Další otázka zněla, jaký zaujaly jejich děti postoj, když jim oznámili, že chtějí přijmout děti do pěstounské péče. Na tuto otázku pěstounka sdělila, že jejich biologický

syn ještě první přijaté dítě do pěstounské péče zažil, neboť v té době v rodině žil. Biologické dcery pěstounů již žily mimo rodinu. Pěstounka hovořila o tom, že se s negativními postoji ze strany biologických dětí nikdy nesetkala.

Na otázku, která se týkala toho, jak děti prožívaly období, když k nim do rodiny přišly další děti, pěstounka odpovídá: „*Na nové děti se všichni těšili a žádný negativní postřeh v rodině jsem nezaznamenala.*“ Ke vztahům mezi dětmi řekla, že chlapec číslo 1 a 2 (dvojčata) mají neustále nějaké vzájemné neshody a to i přesto, že jsou to dvojčata. Vzápětí však říkala, že jsou každý úplně jiný. Nicméně se mají všechny děti vzájemně rády a berou se jako jedna velká rodina. S biologickými dětmi pěstounů problémy také nemají, mají se rády a společně vycházejí. Jen z biologického syna mají děti v pěstounské péči velký respekt.

Na další otázku, která se zaměřila na pocity dětí, když k nim do rodiny přišly, pěstounka uvedla, že dívka číslo 1 a 2 do pěstounské rodiny přišly z Klokánku (rodinná alternativa ústavní péče) a hned první den pěstounům řekly, že jim budou říkat mami a tati. Pěstounka z vlastní zkušenosti poukazovala také na to, že s dětmi z Klokánku se navazuje lepší spolupráce. Klokánek hodnotí jako lepší instituci, nežli klasický dětský domov. Chlapci byli trochu zdrženlivější a dívka číslo 3 byla při příchodu do rodiny ještě velmi malá.

Na otázku, jak se děti v rodině cítí nyní, pěstounka říká: „*Jako rodina fungujeme a to je důležité.*“ Jen s chlapcem číslo 1 a 2, je to dle pěstounky nyní trochu složitější, protože jsou v pubertálním období a vznikají nečekané problémy ve škole, které musejí řešit. Pěstounka však také dodala, že má pocit, že je dost prohřešků ve škole svalováno právě na její chlapce a to z toho důvodu, že jsou z dětského domova.

Na otázku, zdali mají pěstouni v úmyslu do rodiny přijmout ještě další děti, pěstounka odpovídá: „*Já bych zájem měla, ale manžel už moc nechce.*“ Pěstounka říkala, že nedokáže být moc dlouho sama, a proto by časem nějaké děti ještě chtěla, asi tak za jeden rok, až současné děti v rodině trochu odrostou. Další sourozenecké skupině by se pěstounka vůbec nebránila, žádné negativní zkušenosti s tím nemá. Složitější to rozhodně nevidí, neboť když do rodiny přijde sourozenecká skupina, tak se ty děti vzájemně dokážou podpořit a nejsou na to samy. Přiznala však, že pro pěstouny to náročnější být může, neboť je to více práce najednou, ale také více zábavy. Nehledě na to, že se pomůže dvěma dětem najednou.

Předposlední otázka se týkala toho, jak si myslí, že jejich děti vnímají rozdíl mezi vlastními a nevlastními sourozenci. Pěstounka odpověděla, že hodně záleží na přístupu pěstounů. Jaký mají přístup pěstouni, takový pak mají následně přístup děti. Myslí si však, že jejich postavení je v rodině rovnocenné a žádné rozdíly nepocítuje.

Na poslední otázku, zdali vznikly mezi dětmi nějaké vazby, pěstounka uvádí: „*Žádné silnější vazby mezi dětmi jsem nezaznamenala. Spíše to vidím tak, že jsme jedna velká rodina a táhneme společně za jeden provaz všichni rovnocenně.*“ Nemyslí si, že by děti mezi sebou dělaly rozdíly, nebo se nějak upřednostňovaly.

4.5 Pěstounská rodina číslo 5

Tuto rodinu tvoří pěstounka (54 let), pěstoun (58 let) a aktuálně pět dětí v pěstounské péči. Biologické děti pěstouni nemají a pěstounské péči se věnují 30 let. Za tuto dobu vychovali celkem 16 dětí. Patnáct dětí měli v pěstounské péči a jedno dítě adoptované. Z těchto patnácti dětí v pěstounské péči byly tři biologické sourozenecké skupiny. Aktuálně se v pěstounské rodině vyskytují biologické sourozenecké skupiny pouze dvě. Pěstounka se pěstounské péči věnuje na plný úvazek a má vystudovanou vyšší odbornou školu. Pěstoun je běžným zaměstnancem a má vystudované střední odborné učiliště.

Nejstarším žijícím dítětem v rodině je dívka číslo 1 (19 let) a dívka číslo 2 (15 let), jedná se o biologické sourozence. Ještě mají jednoho staršího biologického bratra (20 let), který v pěstounské rodině také vyrůstal, ale aktuálně žije samostatně mimo rodinu. Dále je v rodině tříčlenná biologická sourozenecká skupina, která je složena z chlapce číslo 1 (13 let), dívky číslo 3 (12 let) a chlapce číslo 2 (10 let).

Dívka číslo 1 do pěstounské rodiny přišla ve svých osmi letech, dívka číslo 2 ve svých čtyřech letech a jejich bratr, který aktuálně žije mimo rodinu do rodiny přišel ve svých devíti letech. Z toho plyne, že tyto tři děti do rodiny vstoupily ve stejný čas. Taktéž tomu bylo i u další biologické sourozenecké skupiny, která do pěstounské rodiny přišla. Chlapec číslo 1 do pěstounské rodiny přišel v deseti letech, dívka číslo 3 v devíti letech a chlapec číslo 2 v sedmi letech.

V poručnické péči měli tito pěstouni celkem čtyři děti, ale nyní v pěstounské rodině žijí jen dvě. Jde o dívku číslo 1 a dívku číslo 2. Pěstounka dodává, že poručnickou péči na tyto děti nezískala z vlastní iniciativy, ale z iniciativy odboru

náhradní rodinné péče. Pěstounka dále hovoří o tom, že o poručnickou péči nikdy nežádali, protože k tomu neměli důvod.

Na otázku, zdali mají přijaté děti do pěstounské péče ve své původní biologické rodině ještě nějaké sourozence, pěstounka sdělila, že mají. Dívky číslo 1 a 2 mají tři biologické sourozence, chlapec číslo 1, dívka číslo 3 a chlapec číslo 2 mají dva starší biologické sourozence.

Na další otázku, jaký zaujaly jejich děti žijící u nich v pěstounské péči postoj, když jim oznámili, že mají zájem přijmout další děti, pěstounka odpovídá: *„S dětmi jsme to vždy konzultovali a děti samotné se pak staly iniciátory, protože chtěly další sourozence.“* Pěstounka dále hovořila o tom, že iniciativa dětí přetrvává i nyní a rády by ještě další sourozence. Pěstounka však říkala, že zájem o další děti do pěstounské péče nemají.

Na otázku, která se vztahovala k období, které jejich děti prožívaly v době, kdy k nim do rodiny přišly nové děti, pěstounka uvádí: *„Na nově příchozí se děti vždy těšily. Postoj měly úžasný a o nové sourozence pečovaly.“* Negativní zkušenosti pěstounka nikdy nezaznamenala. Říkala, že má velmi vstřícné děti, nehledě na to, že to bylo vždy kolektivní rozhodnutí celé pěstounské rodiny a vždy se o tom vedla v rodině diskuze. Pěstounka dále dodává: *„Kdyby to bylo jen na rozhodnutí dětí, tak bychom pořád jen přibírali nové a nové děti.“* Pěstounka doplnila, že již nyní vnímá, že jsou kapacitně tak akorát, a proto o další děti již zájem nemají.

Další otázka se týkala toho, jaké vztahy mezi sebou děti nyní mají. K tomu pěstounka sdělila, že u mladších dětí v rodině vznikají různé skupinky. Zajímavé je dle pěstounky i to, že tyto skupinky nevznikají podle biologických sourozenců, ale spíše podle věku. U starších dětí to neplatí, ty fungují normálně, jako jakákoliv jiná rodina. Pěstounka dále uvádí příklad: *„Když nějaké dítě z rodiny krade, tak je vyčleněno, protože děti to vnímají, jako že dělá ostudu celé rodině.“* Další příklad, který pěstounka uvedla, byl ten, že chlapec číslo 1 a dívka číslo 3, berou chlapce číslo 2 jako vetřelce a ne jako biologického sourozence. To je způsobeno tím, že chlapec číslo 2 žil v dětském domově v jiném pokoji, než jeho dva biologičtí sourozenci. V dětském domově to fungovalo tak, že kdo byl z jiného pokoje, byl pro ostatní vetřelec. Pěstounka poukázala na to, že to je špatně nastavený systém v dětských domovech a podobných nepravostí se tam děje více. Hovořila o trestání dětí studenou vodou, či zavírání dětí do skříně. Sama přiznala, že je to těžko prokazatelné, protože to není vidět, nikdo jim to

nedokáže, ale dle mínění pěstounky se tyto nepravosti bohužel dějí i v dnešní době. Doložila to tím, že děti po příchodu do pěstounské rodiny z dětského domova mají strach ze studené vody a jsou tímto poznamenány na duši.

Na otázku, která se týkala toho, jak se u nich z počátku cítily nové děti, pěstounka odpovídá: „*Nikdy jsme si nebrali děti jen na návštěvu, ale rovnou jsme si je přivezli domů.*“ Vzápětí dodala, že jednou si dítě na jednu návštěvu domů vzali, a to z toho důvodu, že dítě bylo starší a chtěli si vyzkoušet, zdali to bude fungovat. Žádnou negativní zkušenost pěstounka nezmínila, většinou jim děti již druhý den říkaly mami a tati a velmi rychle se v rodině adaptovaly.

Další otázka se zaměřila na to, jak se děti z pohledu pěstounky cítí v rodině nyní. Na tuto otázku pěstounka sdělila, že až na děti, které jsou nyní v pubertálním věku, žádné negativní ohlasy nezaznamenala.

Na otázku, zdali mají pěstouni v úmyslu do rodiny přijmout ještě další děti, pěstounka již dříve v rozhovoru odpověděla, že nikoliv. Důvodem tohoto rozhodnutí byl pocit pěstounky, že jsou již nyní kapacitně naplněni. Na otázku týkající se schopnosti pěstounů přijmout další děti a to i biologické sourozence, pěstounka odpovídá: „*My si bereme děti, které nikdo nechce.*“ Pokud by však ještě měli kapacitu a stačili na to, tak by klidně další sourozeneckou skupinu do rodiny přijali. Pěstounka říkala, že vše má své specifika, jak jednotlivec, tak sourozenecká skupina.

Poslední otázka se týkala vazeb mezi dětmi. Pěstounka uvedla, že je to velmi individuální, protože když mezi dětmi dojde k hádce, tak si dokážou říci i ošklivé věci, ale jinak se mají rády a vzájemně si pomáhají. Berou to tak, že jsou nyní jedna velká rodina.

5. Zpracování výsledků

Data ke zpracování empirické části jsem získal pomocí polostrukturovaného rozhovoru, neboť rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu.

Rozhovory jsem si nahrával na diktafon a poté zpracovával. Všichni účastníci výzkumu souhlasili se zaznamenáváním rozhovorů a nemyslím si, že by tato skutečnost nějakým způsobem ovlivnila jejich výpovědi.

Téměř všechny rozhovory probíhaly u účastníků výzkumu v jejich domácím prostředí, a proto si myslím, že díky známému prostředí se cítili dobře. Neměli tedy

obavy z neznámého prostředí a plně se tak mohli soustředit na kladené otázky a spontánně odpovídat.

Pouze v jednom případě se rozhovor na přání účastnice výzkumu odehrával mimo domácí prostředí, ale nemyslím si, že by to nějakým způsobem mělo negativní vliv na poskytnuté odpovědi.

6. Shrnutí výsledků výzkumu

Nyní se pokusím zodpovědět na výzkumnou otázku, kterou jsem si položil na začátku výzkumu: **„Jaká jsou specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin?“**

Z provedeného výzkumu vyplynulo, že více jak 3/4 dětí přijatých do pěstounských rodin, které jsem zkoumal, má biologické sourozence, kteří žijí mimo tyto pěstounské rodiny. K osobnímu styku mezi nimi pravidelně nedochází. Pouze ve dvou případech došlo k jednomu osobnímu setkání biologických sourozenců a ve dvou případech jsou biologičtí sourozenci v písemném kontaktu.

Postoj dětí žijících v pěstounských rodinách k příchodu dalšího dítěte do rodiny byl ve všech zkoumaných rodinách pozitivní. Ke sžití mezi dětmi došlo vždy a vznikly i kvalitní sourozenecké vztahy. Dvě pěstounské rodiny uvedly, že před příchodem nového dítěte do rodiny, byla tato událost s dětmi v rodině již žijícími důkladně rozebrána a děti byly na tuto skutečnost připraveny.

Období příchodu nového dítěte do pěstounské rodiny probíhalo ve všech zkoumaných pěstounských rodinách pozitivně. Z výzkumu vyplynulo, že děti byly na příchod nového dítěte natěšeny. Dvě pěstounské rodiny uvedly, že následně k nějaké rivalitě a neshodám mezi dětmi došlo, ale nejednalo se o nic vážného. Tento jev přisuzovali spíše tomu, že některé děti právě prožívaly období puberty. Jedna pěstounská rodina uvedla, že zaznamenali v rodině vznik skupin. Ty však nevznikaly podle toho, zdali jsou děti biologičtí sourozenci, ale spíše podle věku dětí. Děti z mnou zkoumaných pěstounských rodin si vzájemně projevují lásku a to především v krizových situacích.

Prvotní pocity dětí v nové rodině z pohledu výzkumu jsou různé. Jedna pěstounská rodina uvedla, že první dny u dětí probíhaly v noci s nočními děsy, což pěstouni přisuzovali novému prostředí. Děti se však rychle na novou rodinu adaptovaly a dnes již fungují jako normální rodina. Druhá pěstounská rodina charakterizovala první dny dětí v nové rodině rozlišně. První dítě se dle pěstounů adaptovalo velmi rychle

a pěstouny bralo hned jako vlastní rodiče. Druhé dítě bylo charakterizováno jako introvert a žádný větší problém s ním nebyl. Poslední dítě bylo problémovější, protože když se mu něco nelíbilo, dalo to znatelně najevo a řeklo, že tady nebude. Pěstounka závěrem řekla, že jako rodina fungují a mají se vzájemně rádi. Třetí pěstounská rodina o tomto období hovořila tak, že starší děti si myslí, že po příchodu do nové rodiny mohou vše. Mladší děti se s pomocí pěstounů adaptují na nové prostředí celkem bez problémů. Jako rodina fungují. Čtvrtá pěstounská rodina toto období popisovala tak, že jim děti hned první den říkaly mami a tati. Rodinu hodnotí jako fungující, jen s dětmi, které jsou nyní v období puberty, jsou drobnější problémy ve škole. Pátá pěstounská rodina prvotní období příchodu dětí do pěstounské rodiny hodnotila pozitivně. Druhý den je děti oslovovaly mami a tati a nemají s tímto obdobím žádné negativní zkušenosti. Fungují jako normální rodina.

V úmyslu přijmout další děti do pěstounské péče mají tři pěstounské rodiny z pěti. Dvě pěstounské rodiny už nové děti přijmout nechtějí. Jedna pěstounská rodina toto rozhodnutí argumentovala vyšším věkem a druhá pěstounská rodina hovořila o kapacitní naplněnosti. Biologické sourozenecké skupině dětí se nebránila žádná z pěstounských rodin. Ani dvě zmiňované pěstounské rodiny, které již nové děti přijmout nechtějí, neboť nemají žádné negativní zkušenosti s biologickými sourozenci. Dvě pěstounské rodiny hovořily o tom, že by si biologické sourozence vzaly, ale maximálně dvojici. Větší skupinu by nechtěly. Dvě pěstounské rodiny dále uváděly, že u biologických sourozenců je náročnější výchova, protože jsou děti vzájemně semknuté. Jedna pěstounská rodina hovořila o tom, že svá specifika má jednotlivec i sourozenecká skupina. Dvě pěstounské rodiny hovořily také o tom, že biologičtí sourozenci to mají při vstupu do nové pěstounské rodiny jednodušší.

Všech pět pěstounských rodiny hovořilo o tom, že jejich děti žádné výrazné rozdíly mezi vlastními a nevlastními sourozenci nedělají. Z výzkumu vyplývá, že všechny děti v pěstounských rodinách se berou rovnocenně a fungují jako jedna velká rodina. Proto se domnívám, že sourozenecké vztahy dětí v pěstounských rodinách se nijak výrazně neodlišují od sourozeneckých vztahů v jiných rodinách.

ZÁVĚR

Jak jsem již zmínil v úvodu, cílem této bakalářské práce bylo popsat, jaký je význam rodiny pro dítě, jaké jsou dostupné formy náhradní rodinné péče a podrobněji se věnovat pěstounské péči. Následně pomocí kvalitativního výzkumu porovnat „jaká jsou specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin“.

První cíl této bakalářské práce byl zodpovězen již v teoretické části, kde je popsáno, jaký je význam rodiny pro dítě, jaké jsou formy náhradní rodinné péče a podrobněji je zde popsána i pěstounská péče.

Cíl druhý, týkající se specifík pěstounské péče u sourozeneckých skupin, se mi do určité části splnit podařilo díky výzkumu, kterého se účastnilo celkem pět předem vybraných pěstounských rodin. Z této komparace jsem následně mohl vyvodit jisté závěry, které jsou popsány ve shrnutí výsledků výzkumu. Chtěl bych však podotknout, že jsem nemohl obsáhnout všechny informace, a proto jsem si vybral dle mého jen zásadní fakta, která jsem nakonec porovnával. Provedený výzkum toto téma jen zmapoval a bylo by jistě přínosné se tímto tématem i nadále zabývat více do hloubky. Téma sourozeneckých vztahů v pěstounských rodinách je velmi rozmanité a zajímavé, a proto doufám, že v něm najdou zaujetí i případní další výzkumníci.

POUŽITÁ LITERATURA

Monografické publikace

BUBLEOVÁ,; DECKÁ, J.; HABERLOVÁ, V.; HOLÁ, B.; MÁLIKOVÁ, J.; VÁVROVÁ, A. *Pěstouni mají právo na služby – Praktický průvodce pro náhradní rodinnou péči*. Praha: Občanské sdružení Rozum a Cit, 2007. ISBN neuvedeno.

BUBLEOVÁ, V.; VRÁNOVÁ, L.; VÁVROVÁ, A.; FRANTÍKOVÁ, J.; VANČÁKOVÁ, M. *Průvodce náhradní rodinnou péčí*. 4. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2010. ISBN: neuvedeno.

ČAPEK, J.; ČAPKOVÁ, M. *Pozitivní výchova sourozenců v rodině*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-779-4.

FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie – analýza příčin a možností ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN: 978-80-247-2781-3.

GABRIEL, Z.; NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN: 978-80-247-1788-3.

GILLERNOVÁ, I.; KEBZA, V.; RYMEŠ, M. a kol. *Psychologické aspekty změn v české společnosti – člověk na přelomu tisíciletí*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN: 978-80-247-2798-1.

HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-569-1.

HOFROVÁ, V.; ROTREKLOVÁ, E. *Odborná příprava budoucích pěstounů – koncepční a metodické poznámky*. Brno: Triada – Poradenské centrum o. s., 2009. ISBN: 978-80-254-4588-4.

SIROVÁTKA, T. a kol. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Georgetown, 2004. ISBN: 80-86251-19-5.

KOVAŘÍK, J.; BUBLEOVÁ, V.; ŠLESINGEROVÁ, K. *Náhradní rodinná péče v praxi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2004. ISBN: 80-7178-957-7.

KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-383-3.

KUZNÍKOVÁ, I. a kol. *Sociální práce ve zdravotnictví*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN: 978-80-247-3676-1.

LEMAN, K. *Sourozenecké konstelace*. 5. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN: 978-80-7367-866-1.

- MATĚJČEK, Z. *Co děti nejvíc potřebují*. 1. vydání. Praha: Portál, 1994. ISBN: 80-7178-006-5.
- MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vydání. Praha: Portál, 1999. ISBN: 80-7178-304-8.
- MATĚJČEK, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN: 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Z.; KOLUCHOVÁ, J.; BUBLEOVÁ, V.; KOVAŘÍK, J.; BENEŠOVÁ, L. *Osvojení a pěstounská péče*. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN: 80-7178-637-3.
- MATĚJČEK, Z. *Praxe dětského psychologického poradenství*. 2. aktualizované a upravené vydání. Praha: Portál, 2011. ISBN: 978-80-262-0000-0.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-502-8.
- MATOUŠEK, O.; PAZLAROVÁ, H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN: 978-80-7367-739-8.
- NECKÁŘ, P. *Adopce a pěstounská péče aneb jak na to*. 1. vydání. Hradec Králové: Statutární město Hradec Králové, 2009. ISBN 978-80-904264-4-3.
- NOVÁK, T. *Sourozenecké vztahy*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN: 978-80-247-2057-3.
- PREKOPOVÁ, J. *Prvorozené dítě: o sourozenecké pozici*. 2. vydání. Praha: Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-516-5.
- PROVAZNÍKOVÁ, H. *Náhradní rodinná péče*. 1. vydání. Praha: Česká společnost na ochranu dětí, 2002. ISBN: 80-238-9451-X.
- ROTREKLOVÁ, E.; WESSELÁ, V.; KOTEK, M. *Příprava pěstounů a osvojitelů*. Brno: Trialog: Brněnský institut rozvoje občanské společnosti, 2002. ISBN: neuvedeno.
- SIKOROVÁ, L. *Potřeby dítěte v ošetřovatelském procesu*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011. ISBN 978-80-247-3593-1.
- VANČÁKOVÁ, M. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. 1. vydání. Praha: Středisko náhradní rodinné péče o. s., 2011. ISBN 978-80-87455-05-0.
- VANÍČKOVÁ, E. *Dětská prostituce*. 2. doplnění vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2218-4.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 4. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I. a kol. *Sociální psychologie*. 2. přepracované k rozšířené vydání. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN: 978-80-247-1428-8.

ZEZULOVÁ, D. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.

Internetové zdroje

ČESKOSLOVENSKO. Zákon o rodině. In: *Sbírka zákonů*. 1963, částka 53. [online]. 2012 [cit. 2012-10-20] Dostupné na: <http://www.sbirkazakonu.info/zakon-o-rodine/>

FRANTÍKOVÁ, Jana. *Sourozenecké vztahy v náhradní rodině*. [online]. [cit. 2012-09-05]. Dostupné na: www.sos-vesnicky.cz/res/data/027/003189.doc

JIHOČESKÝ KRAJ: oficiální internetové stránky Jihočeského kraje. *Hlavní formy náhradní rodinné péče* [online]. 2011 [cit. 2012-09-02]. Dostupné na: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=369&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=369&par[lang]=CS)

JIHOČESKÝ KRAJ: oficiální internetové stránky Jihočeského kraje. *JIHOČESKÝ KRAJ. Zprostředkování náhradní rodinné péče* [online]. 2011 [cit. 2012-11-19]. Dostupné na: http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par%5Bid_v%5D=371&par%5Blang%5D=CS

JIHOČESKÝ KRAJ: oficiální internetové stránky Jihočeského kraje. *JIHOČESKÝ KRAJ. Žádost o náhradní rodinnou péči* [online]. 2011 [cit. 2012-12-10]. Dostupné na: [http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=370&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=370&par[lang]=CS)

MATĚJČEK, Zdeněk. Sourozenci a pěstounská péče: Sourozenecký vztah se jeví jako významný resilientní činitel, který působí v životě osob vyrůstajících v pěstounských rodinách. *Rodina.cz: Každodeník o dětech a rodičích* [online]. 2002 [cit. 2012-11-12]. Dostupné na: <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>

MATĚJČEK, Zdeněk. Sourozenci a pěstounská péče. In: *Rodina.cz: Každodeník o dětech a rodičích* [online]. 2002 [cit. 2012-09-17]. Dostupné na: <http://www.rodina.cz/clanek2634.htm>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. Opatření sociálně-právní ochrany - Ministerstvo práce a sociálních věcí: Hlava VII. Péče o děti vyžadující zvýšenou pozornost. [online]. [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14398/dotazy_novela_311212.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha I: Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu
- Příloha II: Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu
- Příloha III: Lékařské vyšetření žadatele o náhradní rodinnou péči

PŘÍLOHY

Příloha I: Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu

Tiskopis prosím vyplňte čitelně

podací razítko

Žádost o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu

I. Žadatelka:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : .....
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ: .....
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : .....
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ: .....
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

II. Žadatel:

Příjmení:	Jméno ¹⁾ :		
Rodné příjmení ²⁾ :	Titul před jménem:	za jménem:	
Rodné číslo ³⁾ :	Datum narození:		
Místo trvalého pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : .....
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ: .....
Cizinec - adresa pobytu:	Obec:	Část obce:	Č. p. ⁴⁾ : .....
	Ulice:	Č. orient.:	PSČ: .....
Rodinný stav:	Telefon:	E-mail:	

Žádám o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli / pěstouny / pěstouny na přechodnou dobu¹⁾, v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

V případě osvojení, pokud krajský úřad nezprostředkuje osvojení do 3 let ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o zařazení do evidence žadatelů, souhlasím – nesouhlasím²⁾ s tím, aby tato žádost byla postoupena Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí za účelem zařazení do evidence pro zprostředkování osvojení dětí z ciziny.

Žádám výlučně o osvojení z ciziny. Ano – Ne³⁾

¹⁾ Uveďte všechna jména osoby.

²⁾ Kolonku Rodné příjmení vyplňte pouze v případě, že se liší od příjmení.

³⁾ Cizinci, pokud nemají v ČR přiděleno rodné číslo, uvedou v kolonce Rodné číslo v ČR datum narození ve tvaru den, měsíc, rok.

⁴⁾ Pokud je místo čísla popisného přiděleno číslo evidenční, uveďte před číslem písmeno E.

⁵⁾ Nehodící se škrtněte.

Souhlasím s tím, že orgány sociálně právní ochrany dětí, podílející se na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče, jsou oprávněny zajišťovat další potřebné údaje zejména o tom, zda způsobem svého života budu zajišťovat pro dítě vhodné rodinné prostředí, a dále jsou oprávněny kdykoliv zjišťovat, zda nedošlo ke změně rozhodných skutečností uvedených ve spisové dokumentaci.

Dávám souhlas s uchováním a zpracováním osobních údajů a fotokopii osobních dokladů všemi orgány sociálně-právní ochrany, které se budou podílet na zařazení do evidence žadatelů a na zprostředkování náhradní rodinné péče (v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů, v platném znění a zákona č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech, v platném znění).

Souhlasím s účastí na odborné přípravě k přijetí dítěte do rodiny.

Formulář jsem převzal(a) z oficiálních webových stránek Ministerstva práce a sociálních věcí, nezměnil(a) jsem na něm žádné pevné texty, pouze jsem pravdivě vyplnil(a) kolonky určené k vyplňování.

V _____ dne . . . 20

_____ podpis žadatelky

V _____ dne . . . 20

_____ podpis žadatele

K žádosti prosím doložte:

- občan ČR - doklad o státním občanství
- cizinec – doklad o povolení k trvalému pobytu na území ČR nebo o nepřetržitém přechodném pobytu na území ČR po dobu nejméně 365 dnů podle zvláštního právního předpisu upravujícího pobyt cizinců na území ČR
- občan ČR - opis z evidence Rejstříku trestů – vyžádá obecní úřad s rozšířenou působností
- cizinec - doklad obdobný opisu z evidence Rejstříku trestů vydaný ve státech, ve kterých se žadatel zdržoval nepřetržitě déle než 3 měsíce v době od dovršení patnáctého roku věku do podání žádosti – doloží žadatel
- zpráva o zdravotním stavu praktického lékaře předložena žadatelem
- dotazník obsahující další osobní údaje žadatele, údaje o ekonomických a sociálních poměrech, údaje o osobách žijících v domácnosti žadatele, představy o dítěti

Formuláře žádosti naleznete na internetové adrese <http://www.mpsv.cz>.

Příloha II: Dotazník k žádosti o zařazení do evidence žadatelů vhodných stát se osvojiteli/pěstouny/pěstouny na přechodnou dobu

**DOTAZNÍK K ŽÁDOSTI O ZAŘAZENÍ DO EVIDENCE ŽADATELŮ VHODNÝCH
STÁT SE OSVOJITELI / PĚSTOUNY / PĚSTOUNY NA PŘECHODNOU DOBU**

OSOBNÍ ÚDAJE ŽADATELE/KY

Jméno a příjmení:
Datum narození:

Rodné příjmení:

Státní příslušnost:

Národnost:

Náboženské vyznání:

Jazyk/y používané v domácnosti:

Kontaktní údaje (pokud se liší od údajů uvedených v žádosti):

Adresa:

Pobyt na adrese od:

Telefon:

E-mail:

VZDĚLÁNÍ (uvedte název školy, vyučení, odborné zkoušky)

základní

vyučen – obor: .....

středoškolské: .....

vyšší odborné: .....

vysokoškolské: .....

Jiné odborné zkoušky: .....

**ZAMĚSTNÁNÍ (uvedte název zaměstnavatele a Vaše postavení v zaměstnání
max. 5 let zpět, pracovní dobu, vzdálenost od místa bydliště)**

.....
.....
.....
.....
.....

ZÁJMY

.....
.....
.....

Pracoval/a jste s dětmi

Pracujete s dětmi

.....
.....
.....

ZDRAVOTNÍ STAV

Léčíte se s nějakým onemocněním?

ano

ne

Jakým:

.....
.....

Máte nějaké zdravotní obtíže a omezení (alergie, astma...)?

ano

ne

Jaké:

.....
.....
.....

Užíváte trvale léky?:

ano

ne

Jaké:

.....

Docházíte k odbornému lékaři

ano; jaké odbornosti ..... ne

Vyskytlo se ve Vaší rodině (rodiče, sourozenci, děti) nějaké dědičné nebo závažné onemocnění?

ano

ne

Jaké:

.....
.....

Jaká závažnější onemocnění jste prodělal/a?:

.....
.....

Utrpěl/a jste nějaký závažný úraz?:

ano

ne

Kdy a jaký:

.....

Zůstaly Vám nějaké následky?:

ano

ne

Jaké:

.....

Pobíráte plný nebo částečný invalidní důchod?:

ČID

ID

ne

Dg.:

.....

Závislosti (drogová, alkoholová, hráčská, jiná):

léčil/a jste se v minulosti? ano

ne

léčíte se v současné době? ano

ne

Cítíte se z Vašeho pohledu zdrav/a?

ano

ne – proč:

.....

RODIČE

Matka:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřela v roce:

Příčina úmrtí: .....

Otec:

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Zemřel v roce:

Příčina úmrtí:.....

Sourozenci:

ano

Kolik:

Kolikátý/á jste v pořadí:

ne

Věk, pohlaví:

PARTNERSKÝ VZTAH

Manžel/ka, partner/ka

Jméno a příjmení:

Rodné příjmení:

Datum narození:

Datum uzavření sňatku:

Délka známosti před sňatkem:

Délka společného soužití před sňatkem:

Pořadí manželství:

Jste rozvedený/á:

Kolikrát:

V roce:

Kdo podával návrh na rozvod?

vy

bývalý/á manžel/ka

Důvod: .....

Děti z předchozích manželství:

ano

Kolik:

ne

Jste s dětmi v kontaktu?

ano

Jak často:

ne

BYTOVÉ POMĚRY (VYPLNÍ ŽADATELÉ SPOLEČNĚ)

Žijete v: rodinném domě
 v bytě

o velikosti (uveďte rozlohu i počet místností): .....

Jedná se o dům/byt ve vašem vlastnictví? ano
 ne

Máte zahradu? ano   Jak velkou? .....
 ne

Máte nějaké domácí zvíře? ano   Jaké? .....
 ne

Bude mít přijaté dítě/děti vlastní pokoj? ano
 ne

Žije s Vaší rodinou někdo ve společné domácnosti (kdo, proč, jak dlouho, jak se účastní Vašeho společného života..)?

.....
.....
.....
.....

LOKALITA

Obec ve které žijete:

má cca ..... obyvatel.

Typ zástavby v lokalitě, kde žijete:

- vesnická stavení
- rodinné vily
- panelové sídliště
- bytové domy
- jiné, jaké?.....

Občanská vybavenost:

Vzdálenost do mateřské školy:

Vzdálenost do základní školy:

Dostupnost dětského lékaře:

.....
.....
.....

FINANČNÍ SITUACE (VYPLNÍ ŽADATELÉ SPOLEČNĚ)

Příjmy pravidelné:

- ano ve výši:
 ne

Příjmy nepravidelné, občasné:

- ano ve výši (obvykle za rok):
 ne

Dávky státní sociální podpory (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě aj.):

- ano ve výši:

Jaké:.....

- ne

Dávky pěstounské péče - odměna pěstouna

- ano odměna pěstouna ve výši:

- ne

Dávky sociální péče (dávky pro osoby se zdravotním postižením, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči):

- ano ve výši:

Jaké: .....

- ne

Soudně určená vyživovací povinnost:

Příjem:

- ano ve výši:
 ne

Výdaj:

- ano ve výši:
 ne

Jiná platební povinnost: (úvěry, půjčky, exekuce atd.):

- ano ve výši:

Jaká:

- .....
 ne

ÚDAJE O DĚTECH i dospělých žijících mimo rodinu (VYPLNÍ ŽADATELÉ SPOLEČNĚ)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

dítě ze současného vztahu

dítě partnera

dítě partnerky

osvojené v roce .....

v pěstounské péči od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

dobrý

jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

dítě ze současného vztahu

dítě partnera

dítě partnerky

osvojené v roce .....

v pěstounské péči od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

dobrý

jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

dítě ze současného vztahu

dítě partnera

dítě partnerky

osvojené v roce .....

v pěstounské péči od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

dobrý

jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Bydliště:

dítě ze současného vztahu

dítě partnera

dítě partnerky

osvojené v roce .....

v pěstounské péči od roku .....

V případě, že s vámi dítě již nežije, kdy odešlo? .....

Kam? .....

Zdravotní stav:

dobrý

jiný (postižení, odborné lékařské kontroly, atd.)

Příloha III: Lékařské vyšetření žadatele o náhradní rodinnou péči

**Lékařské vyšetření žadatele o náhradní rodinnou péči – vyplní registrující
praktický lékař**

Jméno a příjmení žadatele:

Datum narození:

Bydliště:

Diagnostický souhrn:

Současná terapie:

Přiložené odborné nálezy:

Datum:

razítko a podpis lékaře

Zdroj: <http://www.mpsv.cz>

ABSTRAKT

ROZUM, M. *Specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin*. České Budějovice 2013. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Mgr. Jana Šimečková.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, orgán sociálně-právní ochrany dětí, osvojení, pěstounská péče, rodina, sourozenecké vztahy.

Tato bakalářská práce se zabývá specifiky pěstounské péče u sourozeneckých skupin a je rozdělena na část teoretickou a empirickou.

Teoretická část je členěna do čtyř základních kapitol. První kapitola popisuje význam rodiny pro dítě, druhá kapitola se věnuje náhradní rodinné péči, třetí kapitola se zabývá dětmi v pěstounské péči a jejich vzájemnými vztahy a poslední čtvrtá kapitola se věnuje zprostředkování náhradní rodinné péči.

Empirická část obsahuje výsledky výzkumu, který probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů a uskutečnil se s pěti předem vybranými pěstounskými rodinami, které mají s pěstounskou péčí mnohaleté zkušenosti. Cílem výzkumu bylo nalezení odpovědi na otázku: „Jaká jsou specifika pěstounské péče u sourozeneckých skupin?“

ABSTRACT

ROZUM, M. *Specifics of Foster Care of Sibling Groups*, České Budějovice 2013. Bachelor thesis, University of South Bohemia in České Budějovice, Faculty of Theology, Department of Practical Theology. Thesis supervisor: Mgr. Jana Šimečková.

Key words: substitute family care, organ of social and legal protection of children, adoption, foster care, family, relations between brothers and sisters.

The present bachelor thesis is engaged in specifics of foster care of sibling groups, and it is divided into two parts: theoretical and empirical.

The theoretical part consists of four basic chapters. The first chapter describes the importance of family for children, the second chapter focuses on substitute family care, the third part explores the issue of children in foster care and relations among them, whereas the fourth chapter delves into the mediation of substitute family care.

The empirical part introduces results of the research that was conducted by form of semi-structured interviews with five foster families, selected in advance, which families have a many-year experience in foster care. The objective of the research was to find the answer to the question: “What are the specifics of foster care of sibling groups?”